

UANSETT
HVOR
DU
ER!

www.oslosportslager.no

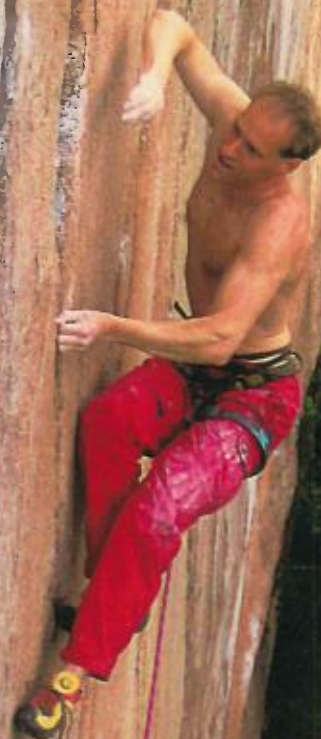
*Vi har utvalget for deg. For alle nivåer.
Tilgjengelig for alle.
Aret rundt....uansett hvor du er!*

Oslo
Sportslager AS

Tlf. 23 32 62 05. www.oslosportslager.no

**Håndbok for
utvikling av
Klatrefelt og
Klatrefører**

Forsidebilde: Runar Carlsen, Bergfløt rute Mari flyfly 9÷/9. Foto: Michael R. Helgestad
 Bilde denne side: Tor Solholm på Verma 2000, Bobleveggen i Romsdalen, Foto: Mette Rye

Utgitt av Norges klatreforbund © 2006

Det må ikke kopieres fra heftet uten tillatelse fra Norges Klatreforbund.

Forfattere: Mette Rye, Gisle Andersen, Tone Israelsen og Christopher Brodersen. Denne veilederen bygger videre på og erstatter "Klatrefelthåndboka" av Christopher Brodersen og "Gode klatreførere – veiledning i design og produksjon av klatreførere for klippe og fjell" av Christopher Brodersen og Bjørn Bergsvik, 1999.

Grafisk utforming: Hans Petter Carlsen

Illustrasjoner: Eli Hagelund

ISBN:

Opplag: 300

Alle henvendelser om heftet rettes til

NORGES KLATREFORBUND

Besøksadresse: Ullevål Stadion,

Sognsveien 75L, Oslo

Postadresse: Serviceboks 1 US, 0840 Oslo

e-post: klatring@klatring.no

URL: www.klatring.no

Stein

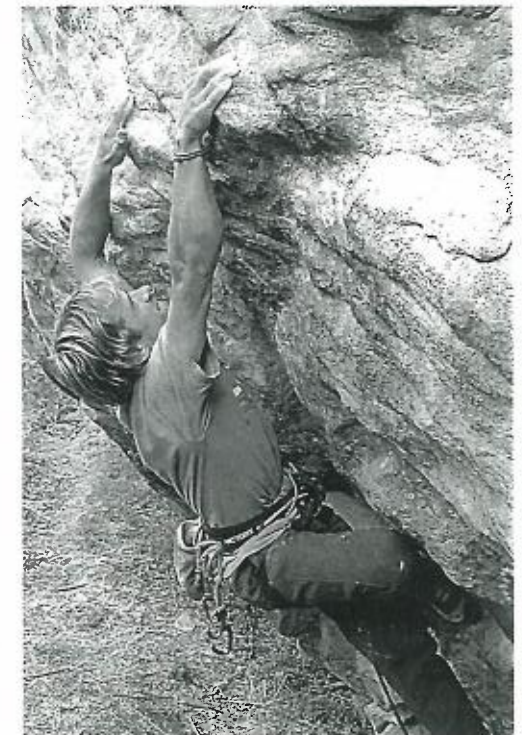
*Jeg har tro på steinen
 Har den sviktet noen gang?
 Den tause, faste
 under foten vår,
 som bærer*

*Jeg har tro på berget
 har det noen gang forlatt oss?
 Den som lar oss gripe fast
 og finne feste*

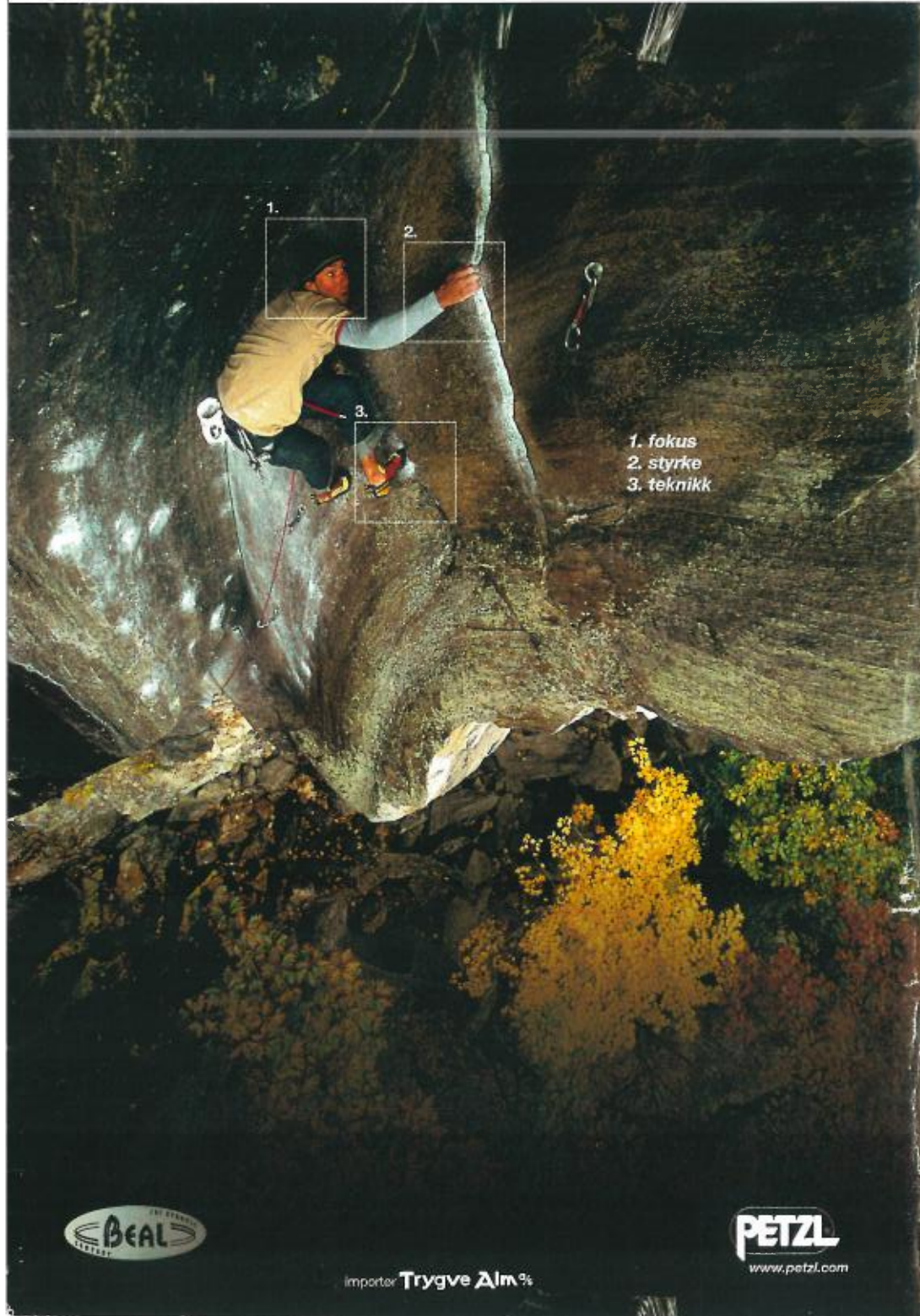
*Du har vært lenge borte
 men den venter rolig, steinen*

*Rør varsomt ved den
 for den har et gammelt lys i seg
 og frø som spirer dypt
 i hemmelige hager*

Britt Karin Larsen

Tor Solholm, Bobleveggen i Romsdalen

importør Trygve Alm AS

www.petzl.com

Innhold:

Forord	5
Om veilederen	5
1. Planlegging av et nytt klatrefelt	6
1.1 Å finne et klatrefelt eller buldfelt	6
1.2 Vurder konflikter	6
1.3 Hvordan finne ut hvem som er grunneier	7
1.4 Grunneieravtale	8
1.5 Om allemannsretten	9
1.6 FRIFO	11
1.7 Andre lover og forskrifter	11
2. Etablering og vedlikehold av et klatrefelt	13
2.1 Etske vurderinger ved etablering av ruter	13
2.2 Hvordan lage nye ruter	14
2.3 Vedlikehold	28
2.4 Rutelogg	33
3. Vurdere tilrettelegging	34
3.1 Vurdere adkomst og parkering	34
3.2 Camping og toalett	34
3.3 Vurdere informasjon	36
3.4. Vurdere sikkerhet og beredskap	36
4. Hvordan lage en god klatrefører for feltet	36
4.1 Hva er en god klatrefører	36
4.2 Organisering av informasjonen i en fører	38
4.3 Veien frem til ferdig fører	42
5. Vurdere juridisk sikring av klatrefeltet	42
5.1 Fortell NKF og kommunen om det nye feltet	42
5.2 Planstatus	43
6. Om midler til tiltak utendørs	46
6.1 Midler til utvikling av klatrefelt	47
6.2 Midler til utvikling av klatrefører	48
6.3 Nærmere om spillemidler	49
7. Lovverk	53
Lov om friluftslivet	53
Henvvisninger	59
"Klatring og etablering av klatrefelt "	
"Klatring og erstatningsansvar"	
Litteratur	

Forord

Månedlig etableres det nye ruter av entusiaster - i fjell, på klipper, sva og steinblokker, i grotter og på frosne fosser. Disse mange tusen klatrerutene er stort sett alle resultat av egenorganisert fysisk aktivitet. En tradisjon ved klatre- og tindesporten vi kan dokumentere tilbake til 1800-tallet er at klatrere hegner om allemannsretten; vårt felles gode og rett til å ferdes fritt i naturen. En rett som også forplikter, så ta ansvar og vis engasjement.

NKF er part i alle saker som berører medlemmenes og allmennhetens muligheter for adkomst og bruk av klatrefelt og klatreområder. Erfaringer har vist oss at kimen til konflikter i forbindelse med adkomst ofte ligger i et lite bevisst forhold til etikk og miljø og dårlig håndtering av grunneieravtaler. Vi ønsker å bidra med veiledning og erfaringsoverføring.

NKF legger til grunn at ferdsel i fjellet skal være mest mulig sporløs og at fjellet skal oppleves som uberørt natur. Innenfor en slik etisk ramme ønsker NKF å bidra til bedret sikkerhet og kvalitet i naturopplevelsen. Det er samtidig viktig å påpeke at NKF ikke eier, driver eller godkjenner naturområder hvor klatring utøves. NKF vil utøve sin rolle på en måte som ikke fratår den enkelte sitt personlige ansvar for trygg ferdsel og som ikke medfører erstatningsmessig ansvar der ulykker måtte inntreffe.

Klatrefeltene ligger ofte i nærrområder til byer og tettsteder. Om et klatrefelt skal fungere for mange brukere over flere år kreves det en viss tilrettelegging, vedlikehold, samt rutebeskrivelser. Denne veilederen håper vi skal kunne bidra til utvikling av sikre og gode klatrefelt gjennom å foreslå noen enkle standarder for etablering og vedlikehold av nye klatrefelt og klatreførere.

Om veilederen

Kapittel 1 og 2 gir gode råd om hvordan en går fram når det er ønske om å etablere et nytt klatrefelt, inkludert beskrivelser av viktige elementer ved setting av borebolter. NKF anbefaler likevel at det skaffes praktisk opplæring av erfarne boltesettere før første rute boltes. Vi vil i denne veilederen legge vekt på utvikling av lavlandsklipper, men mye av informasjonen her vil også ha et større anvendelsesområde.

Kapittel 2 handler også om hva som er viktig informasjon å ha med i en klatrefører. Veileder for digital fører finnes på våre nettsider: www.klatring.no

Kapittel 3 viser hvilke muligheter en har til å medvirke i kommunens planprosess og hvilke støttespillere som finnes i arbeidet med juridisk sikring av de klatre- og friluftsområdene som er viktige for klubben.

Kapittel 4 viser hvilke muligheter som finnes dersom en ønsker å skaffe midler til etablering av klatrefelt og klatreførere.

Kapittel 7 omtaler de rettigheter og plikter som er regulert gjennom friluftslivsloven, og viktige begrensinger knyttet til lovverket for ferdsel og klatring på offentlig grunn og restriksjoner og krav som er til områder som har vernestatus på grunn av kulturminner, fredningsbestemmelser for hekkende fugler ol.

Til tross for, eller kanskje på grunn av at utendørs klatring i hovedsak er en uorganisert aktivitet har norsk klatre- og tindesport lange tradisjoner for en relativt streng etikk. Idealet er sporløs ferdsel. I hvert kapittel drøfter vi sentrale etiske spørsmål og presenterer i denne veilederen en etisk plattform for etablering og utrustning av klatrefelt.

1. Planlegging av et nytt klatrefelt

1.1 Å finne et klatrefelt eller buldrefelt

Det er ikke få kilometer skog, kratt, strandlinjer og elvegjel som er trålet av klatrere på søk etter den rene, faste klippe, men fortsatt kan en finne nye perler. Detaljerte kart av typen orienteringsløpere bruker kan være nyttige i søket etter klipper eller buldrestener. For å avgjøre kvaliteten på steinen må en likevel ut på rekognosering. En kan se på ur og vegetasjon nedenfor en klippe om det raser stein jevnlig eller om fjellet er fast. Mosegrodde steiner og uskadde trær er et godt førstetegn før en skaffer seg mer håndfaste bevis. Hvor lett adkomst og returmogigheter er, samt potensialet for et minsteantall ruter er blant de kvalitetene som bør vurderes før en setter i gang:

Sjekk om det har vært klatret i dette området før: Det kan være at noen av de rutene en ønsker å bolte har vært gått naturlig sikret før. Førstebestigers stil må respekteres ved utvikling av feltet ved at slike ruter forblir naturlig sikrede ruter.

Det bør være potensial for mer enn et par ruter: En skal tenke seg om før en etablerer småfelt med bare et par ruter. De blir ofte lite brukt og vedlikeholdet blir gjerne dårlig. Det bør være mulighet for minst 4-5 ruter dersom det ikke er andre, større felt i umiddelbar nærhet.

Det må planlegges returmogigheter: Toppankere eller naturlige returmogigheter? Trær er ikke noen god løsning dersom det blir mye trafikk og dermed slitasje.

1.2 Vurder konflikter

I de fleste tilfeller er det ingen konflikter med grunneier eller andre brukere, noe vi kan takke den norske friluftstradisjonen og allemannsretten for. Det er imidlertid viktig å få et godt samarbeid med grunneier allerede fra starten og være oppmerksom på at allemannsretten fordrer at vi tar hensyn og at den ikke gjelder på innmark. I den grad vi har hatt konflikter mht klatring, bunner dette ofte i at en enten ikke har respektert grunneiers rettigheter ved at en ikke har vist tilstrekkelig hensyn eller at en ikke har

Hva er et klatrefelt?

Et klatrefelt kan defineres som et utendørs område med flere etablerte klatreruter der de naturgitte forholdene er påvirket og endret gjennom regelmessig bruk og tilrettelegging.

kontaktet og avklart aktiviteten på forhånd. Forsøpling, tråkk over innmark, telting på innmark, parkering på innmark, felling av trær eller bolting på kulturminner er eksempler på dette. Mye av dette vil ikke være noe konflikttema hvis en tar kontakt med grunneier først for å finne gode løsninger. NKF er medlem av Friluftslivets fellesorganisasjon (www.frifo.no) som sammen med NKF's adkomstansvarlige kan være behjelpelige ved evt. problemer. Det beste er selvfølgelig å unngå problemer. Etabler en god tone med grunneier – det har alle igjen for.

Det er også noen potensielle konfliktskapende elementer en bør ta tak i først som sist når en vurderer utvikling av et felt:

Kontakt grunneier før du setter i gang! Beskriv mulige ulemper og hvordan disse kan elimineres eller minskes gjennom planlegging og samarbeid. *Tilgivelse er ikke lettere å få enn tillatelse i slike sammenhenger – heller tvært i mot!*

Tilrettelegging: Generelt bør en innhente tillatelse av grunneieren før trær felles, bolter settes, fjerning og rensing av mose og

lav utføres. Det som kan se ut som hvilken som helst busk for deg, en kan ha stor betydning for grunneier. Det er viktig å huske at også naboer kan ha rettigheter selv om inngrep og bruk ikke direkte berører deres eiendom. Ofte vil god fysisk tilrettelegging og praktisk oppfølging kunne avgjøre om det blir et hyggelig eller krigersk forhold

til eiere eller naboer. Utedo og søppelstativ kan avhjelpe potensielle konflikter, vel og merke dersom det tas ansvar for tømmerutiner. Infrastruktur er nærmere omtalt i eget kapittel.

Adkomst: Finn ut om feltet ligger i utmark slik at det omfattes av allemannsretten eller ikke. Bli enig med grunneier om stier og parkering. Dette er spesielt viktig dersom en ønsker å lage sti over innmark. Her gjelder ikke allemannsretten.

Hekkende rovfugl: Finn ut og informer om hvilke perioder en evt. bør holde seg unna feltet. Vær obs på at ornitologer benytter seg av HK-metoden ("hold kjeft") for å redusere faunakriminalitet. Vær derfor varsom med for mye informasjon om dette.

Navn på klatrefeltet/buldreområdet: De fleste steder har lokale navn. Ved å bruke lokale navn er en med på å opprettholde vår kulturarv. Det gjør det også mulig å gjenkjenne området bl. a. av grunneiere, beboere i området, redningsmannskap og lokale myndigheter. Ikke minst skaper det godvilje blant grunneiere, naboer og kommunen.

Bobleveggen, Romsdal.
Foto: Mette Rye

Hugg ikke ned mitt tre !

Mitt tre
Eneren, lyngens mor, er mitt tre.
Den trenger ingen sommer,
bare regn og sne.

Fillet krone den løfter,
ingen har hørt dens sus.
Den har en lang, seig rot
som kan gro av grus.

Den bærer vind over skuldrene,
skyene i sitt hår.
Den kan stå i stormen. Knelende.
Men den står.

Kanskje den har en drøm i sinnet:
Det hvite ranunkelbed
der verden slutter
og breene kommer ned.

Av alle trær på jorden
nærmest den store sne,
breens blinde sol.
Å, var jeg som det.

Rolf Jacobsen

1.3 Hvordan finne ut hvem som er grunneier

All grunn i Norge er eid av enten det offentlige eller av private. Det enkleste kan være å banke på nærmeste dør. Hvis ikke kan en henvende seg til teknisk etat e.l. i kommunen. Der kan de opplyse om hvem som er grunneier og gi deg kopier av de aktuelle kartene i 1:5000 evt. 1:10000. De kan også informere om hvilken planstatus området har i kommunedelplanen, for eksempel om det er et LNF-område (landbruk, natur, friluftsliv) eller om det er regulert til utbygging til boligformål eller industri. De kan også opplyse om evt. restriksjoner knyttet til natur- eller kulturminnevern. De viktigste begrensingene knyttet til lovverket for ferdsel og klatring på offentlig grunn kan være restriksjoner og krav til områder med en eller annen vernestatus, som

kultur minner, fredningsbestemmelser for hekkende fugler ol. Det er viktig å avklare om slike begrensninger er knyttet til klatrefeltet. Det er også en mulighet å sjekke med miljøvernkonsulenten eller planetaten i kommunen.

1.4 Grunneieravtale

En grunneieravtale kan være ryddig for begge parter. Boks 1.1 er et eksempel på en slik grunneieravtale. I en del tilfeller der en ønsker å søke spillemidler kan det være vanskelig å få grunneier til å binde seg til en avtale med 20 års varighet, slik forskriftene krever. NKF arbeider opp mot myndighetene for å få større fleksibilitet i utforming av grunneieravtaler mht. bindingstid der en ønsker søke spillemidler. Samtidig vil en slik avtale med grunneier gi en god juridisk sikring i avtaleperioden.

Boks 1,1 Forslag til grunneieravtale:

Avtale om rett til bruk av klippefjell til klatring

Eier av gårdsnummer: _____, bruksnummer: _____ i _____ kommune og

_____ (Klatreklubb) har inngått følgende avtale:

- Klatreklubben får fritt og vederlagsfritt disponere klippeområdet/buldreområdet avmerket på vedlagte signerte kart, herunder rett til å bolte ruter og merke sti, under forutsetning at NKF's retningslinjer i Håndbok for utvikling av klatrefelt følges.
- All fjerning av trær og vegetasjon må kun skje etter avtale med grunneier. Sjøppel etc. fjernes fortløpende av klatreklubben. Offentlige bestemmelser om bruk av ild i utmark må følges.
- Parkering og ferdsel til og fra klatrefeltet skjer på leietakers ansvar, og med omtanke.
- Grunneier har ikke ansvar for merking og sikring av området. Klatreklubben får tillatelse til å merke og opparbeide sti fra parkeringsplass til klatreområdet.
- Grunneier bærer intet ansvar for klatring på klippen eller for bruk og vedlikehold av bolter, hengere og rapellfester.

Velg ett av tre alternativer mht. avtalens varighet:

Hvis dere ikke trenger å søke spillemidler eller friluftsmidler:

- Avtalen gjelder fra i dag til den evt. sies opp av en av partene.

Hvis dere ønsker søke spillemidler:

- Avtalen gjelder i 10 år (enkelt nærmiljøtiltak) fra i dag, eller
- Avtalen gjelder i 20 år (ordinært nærmiljøtiltak eller ordinære spillemidler) fra i dag.

Hvis dere ønsker søke friluftsmidler:

- Avtalen gjelder i 40 år fra i dag

I tillegg kan det være perioder der grunneier ønsker feltet stengt, for eksempel i jakta eller ved hekking av rovfugler. Dette må i tilfelle beskrives i avtalen.

Dato: _____

Tlf: _____

Tlf: _____

E-mail: _____

E-mail: _____

1.5 Om allemannsretten

Innledning

Allemannsretten gir oss lov til å buldre eller klatre naturlig sikret i *utmark*, uten å innhente tillatelse. Allemannsretten er et gratis fellesgode, et viktig grunnlag for et fortsatt aktivt friluftsliv i Norge. Retten baserer seg på den frie ferdselen, en ferdsel som foregår uten nevneverdig ulempe for andre. Grunnprinsippet i allemannsretten er fri ferdsel når en ikke er til utilbørlig skade eller plage. Retten til fri ferdsel gjelder i hovedsak utmark - det er derfor et viktig skille i friluftsløven mellom utmark og innmark som blir beskrevet dette avsnittet. Det betyr at allemannsretten ikke gjelder over alt, og at en alltid bør kontakte grunneier før en går i gang med å etablere et nytt klatrefelt. Som de juridiske vurderingene i vedlegget tyder på er det nødvendig med tillatelse når en må bore fast installasjoner som ruter eller toppankre. Men en skal være klar over at det ligger skjønn i vurderingen av en del begreper i lovteksten, f. eks. hva som er til "ulempe" eller "skade" for grunneier.

Allemannsretten er en del av vår kulturarv. Lov om friluftslivet (friluftsløven), vedtatt i 1957, sikrer den frie ferdselsretten. Lovens hensikt er bl a å klare opp i forholdet mellom friluftsliv og annen utnyttning av arealene, og den skal ta hensyn til begge sider.

På: <http://odin.dep.no/md/norsk/regelverk> under «Rundskriv» finner du Miljøverndepartementets rundskriv T - 6/97 som beskriver dette nærmere.

Lovteksten finnes på Direktoratet for naturforvaltningens sider under lover og forskrifter: <http://www.naturforvaltning.no>

Klatreforbundet har også utarbeidet en juridisk vurdering av etablering av klatrefelt - <http://www.klating.no/> under «klatreanlegg»

Se for øvrig: <http://www.friluftsråd.no> og side 59 i denne boken.

Innmark kontra utmark

Allemannsretten gjelder først og fremst utmark. I friluftsløven er begrepene "innmark" og "utmark" brukt for å definere og avgrense ferdselsretten. Ferdselen er i utgangspunktet fri i utmark, mens den er sterkt begrenset på innmark.

Innmark er hustomter og gårdsplasser knyttet til boliger og fritidshus, all dyrket jord, åker, eng, beplantninger, og lignende områder hvor allmennhetens ferdsel vil være til utilbørlig fortrenghet for eier og bruker. Et viktig begrep i vurderingen av innmark er om det er "dyrket mark", eller som det heter på svensk "våksande grøda". Et beite skal være gjødslet og kultivert for at det kan regnes som innmark/kulturbeite dersom det ellers ligger utenfor den private sone. Udyrkede, mindre grunnstykker som ligger i dyrket mark eller engslått eller er gjerdet inn sammen med slikt område, regnes også like med innmark. Det samme gjelder område for industrielt eller annet særlig øyemed hvor allmennhetens ferdsel vil være til utilbørlig fortrenghet for eier, bruker eller andre.

Utmark er udyrket mark som ikke regnes som innmark. I praksis vil det si hoveddelen av strender, svaberg, vann, myr, hei, skog og fjell i Norge. Utmarksbeite, dvs. ikke bearbeidet mark som ligger utenfor den private sone, gjerne med beitende sau eller storfe, regnes som utmark.

Muligheter og begrensninger

Det er viktig å være klar over at retten har sin begrensning. Allemannsretten har bestemmelser som tar sikte på å regulere bruk på en slik måte at ingen blir skadelidende. Norsk natur har plass til alle, om alle viser hensyn til hverandre. Å vise hensyn betyr

Bruk allemannsretten

Ferdse: Du kan ferdes fritt til fots og på ski i utmark og over dyrket mark om vinteren (dvs. når marka er snødekt eller froset i tiden fra 15. oktober til 29. april). I områder med fritidsbebyggelse kan du altså ferdes på steder som etter en konkret vurdering er utmark. Den delen av tomten som er innmark beskrives ofte som den "private sone" rundt huset. Det må antas at den private sone rundt en hyttetomt vil være ca ett mål, men at dette kan variere alt etter terrengforhold, fritidsboligens størrelse, lokal tradisjon, og lignende. Korte stopp for å spise matpakke og lignende, regnes som en del av ferdselen.

Større arrangementer

Opphold: Du kan ta opphold, raste og bade på strandområder i utmark hvor dette kan skje uten utilbørlig fortrengsel for andre. Opphold i form av rasting og bading kan altså være i strid med allemannsretten selv om den foregår utenfor den "private sone". Når en skal vurdere om det foreligger utilbørlig fortrengsel for andre (herunder grunneier), må det foreligge en reell brukerkonflikt. Utelukkende en irritasjon over at noen bruker stranden, er altså ikke tilstrekkelig. Rasting e.l. i innmark krever samtykke fra eieren eller brukeren (den som bruker et område på vegne av eieren eller har særskilt rett til bruk av området)

Du kan overnatte i telt i utmark uten grunneiers samtykke

Det er ikke forbud mot organisert eller kommersielt friluftsliv i Norge

Allmennheten behøver ikke respektere ulovlige stengsler

Høsting: Du kan plukke ville bær, sopp, blomster og lignende.

Fiske i sjøen er fritt for alle.

Men husk...

Lukk grunder og porter etter deg. Ikke forstyr dyr på beite. Ikke trakk i åker og eng, eller plantefelt når plantene er under knehøyde. Ved rasting må du rydde opp etter deg – ta med avfallet hjem. I mye beferdede områder bør en bruke tilrettelagte raste- og bålplasser. Vær forsiktig når det gjøres opp ild slik at det ikke oppstår fare for skogbrann. Lag ikke bål rett på bart fjell. Legg i så fall steiner under slik at fjellet ikke blir misfarget eller tar skade.

Ikke brekk eller skjær i friske planter og trær. Forlat plassen i den stand du ønsker å finne den. Hund kan løpe løs bare når den følges på forsvarlig måte; man skal ha kontaktkontroll med hunden. Hunder må holdes i bånd i perioden 01.04. til 20.08. og når det er dyr på beite.

Større arrangementer som kan medføre nevneverdig skade for grunneier eller bruker, krever grunneiers samtykke i de områder hvor folk samles.

Under opphold, rasting, solbading og bading bør vi bestrebe på ikke å lage unødvendig mye støy. Bruk offentlige toaletter hvor dette er tilgjengelig. Vis hensyn når du parkerer bilen. Rydd opp etter deg og ta med avfallet hjem Engangsgriener tas alltid med hjem eller legges i nærmeste søppelcontainer. Sett ikke engangsgriener direkte på bart fjell eller gress, og vær varsom i tørre perioder. Bruk av ild og opptenning av bål i skog og mark er forbudt i perioden 15.4. til 15.9. Dette gjelder ikke på snaufjellet. Vern om kulturminner

Etter friluftsløven kan du ikke telte nærmere hus eller hytte enn 150 m. Setter du opp teltet nærmere, må du innhente tillatelse fra eieren eller brukeren. Det samme gjelder hvis du skal oppholde deg mer enn to dager på samme sted. På områder fjernt fra bebyggelse trenger du ikke slik tillatelse. Det samme gjelder ved overnatting om bord i båt. Husk at mange setter pris på stilhet.

Husk at når mange bruker allemannsretten sammen skjerpes kravet til aktsomhet for hver enkelt deltaker.

Dette betyr imidlertid ikke at man skal ødelegge gjenstander som står ulovlig. Vis forsiktighet ved passering av gjerdet i utmark.

Husk at enkelte arter kan være fredet

Det finnes likevel mange regler for fiske, bl.a. minstemål for sjørørret og merking av faststående redskap – sett deg inn i reglene.

imidlertid ikke at man skal vise hensyn ovenfor personer som åpenbart setter seg ut over allemannsretten ved f.eks. å sette opp ulovlige stengsler, forbudskilt eller jager/skremmer folk bort fra egen utmark. Konkurransen om arealer kan være konfliktskappende. Det hender at eiere av attraktive utmarksområder ønsker en eksklusiv bruk. Det hender også at steinindustri og annen næringsvirksomhet vil sikre seg en bit disse av arealene. Det er likevel slik at den som kjøper et utmarksområde, uansett pris, får med allemannsretten som "nissen på lasset". På foregående side er et utdrag av en sammenstilling gjort av Direktoratet for naturforvaltning knyttet til allemannsretten.

1.6 FRIFO

Friluftslivets fellesorganisasjon, FRIFO, ble stiftet i 1989 og er en paraplyorganisasjon for de 12 største friluftslivsorganisasjonene i landet med til sammen nesten 1/2 million medlemskap og ca 4100 lokale lag og foreninger. Norges Klatreforbund har vært medlem i FRIFO siden 2003.

FRIFO er et fellesorgan for medlemsorganisasjonene, og skal samordne saker av felles interesse, og fremme felles saker overfor myndighetene. En av FRIFOs aller viktigste oppgaver er å forsvare retten til fri ferdsel i norsk natur (allemannsretten) som igjen er grunnleggende for vår aktivitet utendørs.

FRIFO kan hjelpe til med juridisk rådgivning i konflikter knyttet til adkomst. I tillegg er FRIFO fadder til Forum for natur og friluftsliv (FNF) som er et samarbeidsnettverk mellom natur- og friluftslivsorganisasjonene på fylkesnivå. FNF kan være en støttespiller i adkomstsaker der områder er truet ved at en kan stille felles front med de lokale friluftslivsorganisasjonene når en klager på en omregulering eller liknende. Men kontakt klatreforbundet først i adkomstsaker. Se for øvrig deres nettsider: www.frifo.no der en finner videre linker knyttet til allemannsretten.

1.7 Andre lover og forskrifter

Atferdsregler i og ved drikkevannskilder må respekteres. Motorferdsel i utmark er i utgangspunktet forbudt. Vi må være oppmerksomme på at det kan finnes spesielle ferdselsregler innenfor områder som er vernet etter naturvernloven, f.eks. nasjonalparker og naturreservater. I sjøfuglreservater langs kysten gjelder ferdselsforbud i hekkesesongen. Reservatene strekker seg 50 m ut i sjøen. Ta hensyn til fuglene.

Trå varsomt fram ved hekkeplassen

I følge viltloven (§3) er det ikke lov til å forstyrre fuglene ved reiret fordi dette kan medføre at fuglene skyr reiret og ungene dør. Et besøk av reiret vil for de fleste arter medføre at foreldrene forlater reiret midlertidig. Dette kan føre til skader på egg/unger idet foreldrene forlater reiret, samt at egg/unger ligger ubeskyttet for rovugl (f.eks. kråke) og vær. Sårbare/truede arter er: dverggås, myrhauk, kongeørn, fiskeørn, jaktfalk, vandrefalk, hubro, snøugle, slagugle og lappugle.

Om FRIFO

FRIFO skal arbeide for et allsidig, enkelt og naturvennlig friluftsliv i tråd med norsk friluftslivstradisjon og verne om allmennhetens rett til fri ferdsel.

FRIFO fordeler aktivitets-/prosjektmidler fra Direktoratet for naturforvaltning og spillemidler til aktivitetstiltak fra Kulturdepartementet til medlemsorganisasjonene, men ikke enkeltklubber.

basicdesign

E9 får du hos utvalgte forhandlere:

Tyrili Klatring, Lillehammer
Intersport Lilletorvet, Lillehammer
Gamletorvet sport, Gjøvik
Bergtatt, Stavanger

www.scanalp.no

2. Etablering og vedlikehold av et klatrefelt

Etablering og drift av klatrefelt skjer i dag over hele landet og med svært ulik standard. Den sterke økningen i antall klatrere med ensidig erfaring fra innendørs klatreanlegg stiller oss overfor viktige sikkerhetsspørsmål knyttet til bruk av utendørs

Med et utendørs klatrefelt

mener vi et klippeområde med mange ruter der de naturgitte forholdene påvirkes og endres gjennom regelmessig bruk og tilrettelegging for klatring.

klatrefelt. Norges klatreforbund føler et ansvar for å bidra til utviklingen av noen enkle standarder for sikre og gode klatrefelt. En av hovedhensiktene med dette kapitlet, er å bidra til bedre sikkerhet for klatrerne. Det er imidlertid viktig å huske at den avgjørende faktoren for sikker klatring er klatrerens egen erfaring og kunnskap. Bruk av denne veilederen forutsetter grunnleggende kjennskap til og erfaring fra klatring utendørs.

All fysisk tilrettelegging på klatrefelt bærer, etter NKF's oppfatning, med seg et krav om oppfølging. Setter vi en bolt, er det noen som på et eller annet tidspunkt må fjerne eller skifte den. Utplasserer vi en utedo eller en søppel-

bøtte, blir dette meningsløst om det ikke finnes rutiner for tømming. Uansett om man tar fatt i utvikling av et allerede opparbeidet felt eller etablerer et nytt, er det viktig å lage en plan for dette arbeidet. En plan som omhandler mange oppgaver, aktiviteter og problemer i sammenheng og i et langt tidsperspektiv. Tilretteleggingsarbeid som ikke vil kunne følges opp, bør ikke påbegynnes.

2.1 Ethiske vurderinger ved etablering av ruter

Etter at man har avklart etableringen av et klatrefelt med grunneier må man vurdere omfanget av tilrettelegging. NKF ønsker å tilstrebe prinsippet om sporløs ferdsel i naturen. Anvendt på klatrefelt innebærer det at vi hele tiden må tenke på hvordan vi skal redusere skader og slitasje på naturen.

De fleste lokale klatremiljøer utvikler egne uskrevne etiske normer og standarder. Vi mener det er viktig at lokal skikk følges, spesielt der den er strengere enn de som kommer til uttrykk her. Dette er særskilt viktig dersom man ønsker å etablere nye ruter i et eksisterende klatrefelt.

Vi vil likevel peke på to grunnleggende etiske "hovedregler" basert på den tradisjon som har vært blant norske klatrere i henhold til etablering av ruter og klatrefelt:

1. Å lage tak, enten det skjer ved meisling, boring eller påliming av formasjoner er etter NKF's syn uakseptabelt. En rute som er for hard å gå i dag, kan bli mulig til neste år.
2. Man skal unngå å bolte ruter som er mulig å sikre forsvarlig med naturlige sikringer.

Gode råd:

- Hvis det kun er plass til én eller to ruter på området og det er langt til andre klatrefelt bør en tenke seg om hvorvidt dette vil bli brukt og vedlikeholdt før en bolter opp så små klipper. Helst bør det være plass/muligheter for minimum 4-5 ruter.
- Rutene må senses for alt løsgods slik at ikke løse tak utgjør en fare. Dersom for eksempel et flak sannsynligvis vil brenne ved gjentatte belastninger så bør dette fjernes når ruten blir etablert, selv om dette krever bruk av hammer og brekkjern.
- Selv om man ikke bolter alle rutene bør man legge til rette for at alle rutene har en trygg retur. Spesielt viktig er dette på entaulengders klippefelt. Man bør her unngå bruk av trær og tauslynger som rapellankere fordi slike installasjoner kan slites og føre til ulykker. NKF anbefaler derfor bruk av boltede snufester på alle entaulengders ruter.

Slike fester tilrettelegger for en trygg retur og man kan også bruke dem til topptauing. NKF mener man bør være kritisk til å etablere miksruter, det vil si ruter som er sikret med både bolter og naturlige sikringer. Av sikkerhetsgrunner har man i enkelte land innført prinsippet om ikke å ha miksruter (bolter pluss naturlige sikringer om hverandre) på klatrefelt. NKF mener at det her er problematisk å sette opp absolutte kriterier for hva som er riktig, dette må vurderes i hvert enkelt tilfelle. En rute kan for eksempel være naturlig sikret, men med en bolt eller to i i partier hvor det ikke er mulig å sikre på annen måte. Det motsatte bør imidlertid unngås. Dersom man etablerer miksruter er det svært viktig at disse blir tydelig markert i klatreføringen for feltet og for eksempel gjennom oppslag på informasjonstavle.

Til rensejobben trenger du:

2-3 stålbørster

i ulike fasonger for å fjerne jord, mose og lav

1 større børste

med myke hår for å fjerne støv

Brekkjern

for å fjerne større steiner

Hammer

for å sjekke om partier er faste eller løse

Nøttepirk

eller en liten stålbørste for å skrape jord ut av riss

Arbeidshansker

Sag for å fjerne uønskede trær på bakken og i ruten

Sprayboks

med komprimert luft er genialt for å blåse vekk borestøv, sand, jord osv.

Rydding og rensking

Alt fjell forvitrer. Det er slik fine klipper oppstår. Forvitringen skaper imidlertid også løsmasser og jord som ofte må fjernes fra sprekker og hyller for å etablere en god rute. Mye løsgods og lite trær under veggen kan derimot være et tegn på altfor løst fjell. Rydding i forbindelse med klatreflater dreier seg blant annet om fjerning av trær og busker i fallsonen eller som er til hinder for klatringa eller fri ferdsel langs bunnen av klippen. I enkelte tilfeller vil det være nødvendig å rydde toppen av ruta for sikker uttopping eller tilgang til rappellfester for retur. NKFs syn er at vi bør være restriktive med fjerning av trær og busker, også der de står i rutetraséen. Bare der vegetasjonen representerer en opplagt sikkerhetsrisiko eller vesentlig endrer rutas kvalitet, bør den

2.2 Hvordan lage nye ruter

Tilretteleggingsarbeidet på klippene består stort sett av to operasjoner: Fjerning av løse blokker, steiner og jord og sikring av ruter gjennom bolting. Forut for begge operasjonene ligger klatrerens ønske om og vurdering av en spesiell rute han/hun har lyst til å etablere.

For å få et godt inntrykk av linjen man har sett seg ut fra bakken, er det som regel nødvendig å rappellere ned langs ruten. Dersom det ikke er mulig å sikre en rapell med trær eller naturlige sikringer, bør man bore et tilkomstanker på toppen av klippen. Skal man etablere mange nye ruter like ved hverandre kan det ofte være praktisk å plassere et slikt anker et stykke innenfor toppen. På den måten kan det samme tilkomstankeret brukes for å etablere flere ruter.

Å etablere nye ruter medfører at man ferdes i ukjent terreng. Spesielt når man besikter ruten må man huske at det kan være mye løse steiner på toppen og langs ruten. Svært løse ting bør fjernes før man rappellerer forbi dem. Sørg for at det ikke er noen i fallsonen, og hold tauet samlet slik at det ikke kappes av steinsprang. Bruk av hjelm er absolutt påkrevd under dette arbeidet. Under rappellen bør man vurdere:

Hvor vanskelig ruten blir

Hvor linjen bør legges

Om fjellet er fast nok til at ruten blir trygg å klatre

Om det er mulig å sikre ruten med naturlige sikringer

fjernes. Det kan være greit å klarere dette med grunneier. Det er meget viktig at man er nøye med å fjerne løse blokker og stein – også i området til side for den linja man har sett seg ut. Husk at ikke alle velger samme rute. Dette arbeidet bør være konsekvent slik at ruta enten beskrives som fast eller med et obs! for løst fjell. Jo hardere en rute er, desto viktigere er det å fjerne også lav og moserester. Det har lite for seg å blankpolere en lett rute. Bli den populær, blir den tidsnok polert av klatringa.

Bore vinkelrett på fjellet

Rensking av ruter kan være slitsomt og minner ofte litt om hagearbeid. Enkelte klipper er nedgrodd i mose og lav og må nærmest graves frem. Klipper ute ved kysten som står åpent til er som regel enklere å rengjøre. For å gjøre jobben så lett som mulig, bør man utstyre seg med en del redskaper (se tekstboks på foregående side).

Man bør rappellere når man gjør dette arbeidet. Starte på toppen og jobbe seg nedover. På den måten fjernes løsmasser uten at den som jobber blir truffet, og partier som allerede er rensket ikke blir tilgriset.

Generelt om bolter

Utrustning på klatrefelt vil bestå av mellomforankringer og snufester montert i fjellet med bolter. Som tidligere nevnt, er det NKFs oppfatning at ingen ruter skal boltes der det er mulig å sikre forsvarlig med naturlige sikringer. Unntak fra dette kan være fjell som er så mjukt eller sprøtt at bruk av naturlige sikringer vil ødelegge det. Det er ikke tilrådelig å utruste felt med slynger eller karabinere hvis det ikke foreligger klart formaliserte rutiner for vedlikehold. Generelt bør det velges utstyr av god kvalitet med dokumenterbar styrke. Utstyret må være overflatebehandlet slik at det tåler klimaet der det monteres (rustfritt/syrefast i Norge). Man bør vurdere om utstyret som monteres på klippen skal ha farger som kamuflerer det.

Hva et boltefeste tåler er bestemt av tre faktorer:

- **Fjellkvaliteten**
- **Kvaliteten på bolt og henger**
- **Kvaliteten på monteringsarbeidet.**

Det hjelper ikke om vi har utrustning som tåler 20 kN hvis boltene er satt i så dårlig fjell at en belastning på 5 kN river utstyret ut av veggen. Montering av bolter i fjell er et håndverk som krever kunnskap om fjell og bolter, samt nøyaktighet og håndlag ved boring og montering. I det følgende beskrives fremgangsmåter for innfesting av ulike boltetyper, samt dimensjoner og utforming for bolter og hengere som anbefales til ulike formål. Som rutekreatør er det ditt ansvar å sørge for at ruten blir tryggest mulig å klatre. For å lære seg dette håndverket fullt ut anbefaler imidlertid NKF at man får opplæring av erfarne rutekreatører før man setter i gang på egen hånd. Dersom du skal bolte for første gang, bør du først tørrtrene på en bortgjemt stein.

Kvalitetskrav til bolter

Bolter og hengere skal kunne tåle alle aktuelle belastninger. De skal tilfredsstillende CE/CEN kravene eller bedre (EU standarder) og settes slik at de representerer en akseptabel reduksjon av skade og risiko ved fall. Hva en bør være oppmerksom på ved plassering av bolter, er nærmere beskrevet i de neste avsnittene. I tillegg er det ønskelig at boltene har høy kvalitet slik at de ikke raskt blir svekket av korrosjon eller deformasjon. Boltene som kan kjøpes på nærmeste jernvarehandel, oppfyller vanligvis ikke disse kravene. NKF anbefaler derfor at man kun bruker bolter og hengere som er CE-godkjent for bruk på utendørs klatrefelt. Det er rute kreatøren som har ansvaret for at rutene blir trygge å klatre på.

Etter NKF's oppfatning bør man enten velge ekspansjonsbolter (også kalt kvikkbolt/sikkerhetsanker- fig. 4) eller limbolter (injeksjonsanker- fig.5) Ekspansjonsbolter er det vanligste i Norge, mens limbolter er vanlige i Syd-Europa. Dette skyldes at limbolter er betraktelig sterkere enn ekspansjonsbolter i mykt fjell, slik som fransk kalkstein. I Norge består de fleste klatrefeltene av harde fjelltyper, som granitt eller gneis, og ekspansjonsboltene sitter bra. Limbolter er mer tidkrevende å montere og dyrere enn ekspansjonsbolter. Limbolter har imidlertid en rekke fordeler og er blitt mer vanlige også i Norge. De sliter mindre på karabinerne og korrekt montert tåler de mer på alle måter, også korrosjonsmessig. Dersom fjellet er mykt må man velge limbolter. Ved rebolting og på svært værharde kystklipper bør limbolter sterkt vurderes fordi de har vesentlig lengre levetid enn ekspansjonsbolter i dette miljøet.

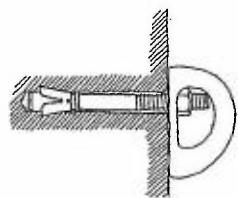
Bruddstyrke

Den europeiske normen (EN 959, eller CEN-normen) sier at bolter til bruk i fjell skal holde minimum 15 kN i lengderetning (aksialretning/ uttrekk) og 25 kN i skjærretning. Uttreksverdien gir en garantert belastningsverdi (brukslast) i lengderetningen til bolten. Den oppgitte verdien er spesifikk for materialet den festes i, slik at den kun er gyldig når bolten monteres i materiale som har lik eller sterkere bruddstyrke enn bolten (f.eks. stålbolt i stålbjelke). Skjærverdien angir brukslast på bolten på tvers av lengderetningen til bolten. Verdiene for strekk og skjær finner vi i tabeller som enten følger boltene eller som forhandler kan opplyse om. Marginene er gode for disse verdiene, som regel er brukslasten satt til 33,33% av bruddlast, dvs. at en bolt med skjærverdi på 25 kN, gir etter ved 75 kN eller ca. 7,5 tonn. Brukslasten er en garantert verdi for minst 95% av alle boltene du kjøper. Den siste 5% en gjør at det er bruks- og ikke bruddlast vi tar utgangspunkt i!

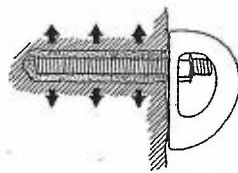
Belastningen vil fordele seg ulikt på strekk- (uttrekk) og skjærretningen avhengig av hvordan bolten er satt. Plassert i et takoverheng vil en bolt hovedsaklig få belastning i lengderetningen/ uttrekk. Plassert på en 90 graders bratt vegg vil størstedelen av belastningen komme i skjærretningen.

Stålkvalitet

Valg av høy stålkvalitet på boltene er en god investering. Boltene og hengerne skal være av rustfritt eller syrefast stål med stor toleranse for deformasjon. Slike bolter ruster sakte. De gir også en egnet kombinasjon av egenskapene hardhet og bruddstyrke på skjær. Det vanligste er at boltene er rustfrie, disse er merket med "A2".

Figur 4

Figur 5

Syrefaste bolter er en del mykere enn rustfrie og er merket med "A4". De største produsentene av klatreutstyr produserer i dag ekspansjonsbolter og limbolter av høy kvalitet som er laget for bruk på utendørs klatrefelt. Utstyrleverandørene tilbyr også billigere galvaniserte ekspansjonsbolter. Galvaniserte bolter korroderer betraktelig raskere enn syrefaste eller rustfrie og skal derfor ikke brukes. Bruk av ulik legering på bolt og henger er også uheldig da det kan oppstå en korrosjonsprosess som skaper rust. Uansett hvilken boltetype man velger, må innsettingen gjøres nøyaktig etter anvisning for at tilstrekkelig styrke skal oppnås. Nedenfor går vi igjennom hvordan man plasserer ekspansjonsbolter og limbolter.

Montering av ekspansjonsbolter

Et ekspansjonsanker består av en bolt og en henger. Som regel leveres disse samlet fra produsenten. Velg anerkjente merker hvor både henger og bolt er syrefast eller rustfri. Hengerne bør ha en romslig åpning med plass til minimum to karabiner. Ekspansjonsbolter skal være minimum 10 mm i diameter og ha en total lengde på minimum 65 mm. Dersom fjellet er mykt, bør man vurdere å bruke 12 mm ekspansjonsbolter eller limbolter. Boltene kan gjerne være lengre, men dersom en bruker batteridrill vil man da få plassert betraktelig færre bolter pr. batteri.

Boltene skal plasseres i kompakt fjell, med minimum 20 cm avstand til kanter eller gjennomgående sprekker. Bruk hammeren for å vurdere om fjellet er fast, enten ved å lytte etter hul lyd, eller ved å kjenne etter vibrasjoner i fjellet. Boltene må plasseres slik at karabiner, kortslynger eller tau ikke gnager unødvendig mot klippen. Se spesielt etter utspring og kanter som kan føre til at karabinen åpner seg eller knekker ved fall. Boltene må også plasseres slik at hengeren ligger flatt an mot fjellet. Det betyr at fjellet hvor boltene skal plasseres bør være så plant som mulig. Ha gjerne med et par kortslynger av ulik lengde for å finne ut hvordan de blir hengende. Havner den nedre karabinen like ved en skarp kant bør boltene plasseres litt annerledes. Ikke tilpass bolteplasingen til en spesiell kortslyngelengde. Nestemann på ruta har garantert litt kortere eller lengre slynge enn rute kreatøren.

Når egnet sted er funnet, bores et hull vinkelrett på klippen. Hvis det bores skjevt, vil ikke hengeren bli liggende plant mot fjellet. Diameteren på boret må tilsvare diameteren på bolten. Hullet bør være noen millimeter dypere enn total lengden på ekspansjonsbolten. Dette gjør det enkelt å fjerne gamle eller feilplasserte bolter ved at man kan skru av hengeren og slå bolten inn med et dor. Husk at boret blir så varmt at det kan svi over tauet. Etter at hullet er boret, er det viktig å blåse det rent for borestøv. Dersom dette ikke blir gjort, er det lett for at bolten begynner å spinne i hullet før den blir strammet ordentlig. Bruk et lite, hult rør eller blåsebelg og blås 2 - 3 ganger til det ikke kommer ut mer støv. Unngå å puste inn steinstøvet.

Når bolten settes inn i hullet må det bankes forsiktig med hammeren slik at ekspansjonsmekanismen ikke skades. Dersom det er vanskelig eller svært trangt å sette inn

Under montering av ekspansjonsbolter trenger du:

Ekspansjonsbolter med skive og mutter

Hengere

En liten hammer

Kortslynger

Blåserør eller blåsebelg

17 mm fastnøkkel

Drill

Bor med riktig diameter

Arbeidshansker

Luksusutstyr:
Vernebriller og
ørepropper

MAGASINET

Klatring

BLI ABONNENT!

Hurtigsvarspremie:

TAUBREMS (verdi 270 kroner)

eller

KALKPOSE (verdi 200 kroner)

Se www.norsk-klatring.no
eller ring 23361960

KLATRING ER NORGES OG SKANDINAVIAS LEDENDE KLATREBLAD. Klatring er skrevet av klatrere for klatrere og skal formidle det som rører seg i hele det norske klatremiljøet. Ikke en stein eller bevegelse er for liten, ikke en vegg er for stor eller en rute for lang.

Vi gir leserne gode leseopplevelser gjennom nyheter, spennende reportasjer, og velskrevne portrettintervjuer. Vi gir seerne gode klatrebilder både fra Norge og utlandet.

Klatring skriver om klatrekonkurranser, trening, inneklatring, buldring, klippeklatring, fjellklatring og bratte fjellturer fra hele verden.

Vi trekker fram den unge og lovende generasjonen, samtidig som vi gir flashback fra de gode gamle dagene i norsk klatrehistorie.

Riktig utført

bolten kan dette tyde på at boret er slitt ned til en mindre diameter enn da det var nytt. Boret må da skiftes. Når bolten bankes inn i hullet kan hengeren enten sitte på bolten eller monteres etter at bolten er satt inn. Pass på at mutteren er skrudd så langt inn på bolten at den ikke treffes av hammeren når man slår. Dersom det slås på mutteren, kan gjengene på bolten skades.

Når hengeren tar mot fjellet, vris den til riktig posisjon. De fleste hengere har en liten pil som angir hvordan de skal plasseres, slik at belastningsretningen blir riktig. På en loddrett vegg skal hengeren plasseres slik at pilen peker langs loddlinjen. Se også figur 4.

Stram så bolten med fastnøkkelen. 10 mm ekspansjonsbolter krever 17 mm nøkkel, 12 mm bolter 19 mm nøkkel. Som regel leverer leverandøren med en anvisning som sier noe om hvor hardt det skal strammes, angitt i Nm. Som regel er dette mellom 45 Nm og 55 Nm. En ekspansjonsbolt fungerer ved at en ring eller lignende mekanisme blir tvunget mot fjellet. Dette skjer når man strammer mutteren som sitter ytterst. Strammes det for lite, kan bolten sige og mutteren vil løsne. Strammes det for hardt, kan ekspansjonsmekanismen ødelegges. Med en vanlig fastnøkkel vil man klare å stramme rundt 50 Nm med en hånd. Pass på at ikke hengeren vrir seg ut av posisjon når det strammer til. Noen velger å kline på litt betonglim, epoxy-lim, silikon eller liknende rundt bolten i åpningen. Dette anbefales ikke. For det første er det unødvendig når man gjør skikkelig arbeid og velger syrefast stål, og for det andre kan det kamouflere slitasje. Bolter som belastes ofte vil kunne bevege seg noe og mutteren løsne. Det er en del av vedlikeholdsarbeidet å etterstramme disse. Det er mulig å bruke låsemuttere, men plastikken i mutteren er sårbar for forvitring. Ved forvitring vil mutteren bli løs. Slike muttere krever derfor også jevnlig ettersyn.

Montering av limbolter

Limbolter finnes i mange varianter. Felles for dem alle er at de består av ett stykke metall. Dette reduserer korrosjon/rust. Limbolter er enten smidd eller støpt. En variant er laget ved å bøye en "stålstang" til en bolt. Noen typer av den sistnevnte krever at man borer to hull. Bolter som er smidd eller støpt skal være minimum 10 mm i diameter og 70 mm lange.

FIXE limbolt

Det er et mer omfattende arbeid å sette en god limbolt enn en ekspansjonsbolt. Limet må herde omtrent ett døgn (herdetiden er svært temperaturavhengig) før bolten kan belastes. Derfor kan man normalt ikke først bore et toppfeste og så bruke dette til å bore resten av ruten samme dag. Men når limet først er herdet skikkelig, er limbolten et meget sterkt, anvendelig og nær vedlikeholdsfritt feste.

Limet som brukes, forbinder fjellet og bolten uten å sprengte. Det er dette som gjør at limbolter er bedre egnet i mykt fjell enn ekspansjonsbolter. Enkelte typer leveres med

Under montering av limbolter trenger du:

- Limbolter**
- Limpumpe** med lim
- En liten hammer**
- Kortslynger**
- En kraftig blåsebelg**
- En flaskekost** tilpasset hull diameteren
- Drill**
- Bor** med riktig diameter
- Arbeidshansker**
- Fille** for å fjerne overflødig lim
- Luksusutstyr: Vernebriller og ørepropper

en separat limpølse for hver bolt. Disse kan være vanskelige å montere. Den beste løsningen, dersom mange bolter skal monteres er å bruke en tokomponents lim som pumpes ut fra en spesialkonstruert limpumpe. Et eksempel er Hilti sitt limsystem (se neste side). Man skal da bruke Hilti-limet HY-150 og limpumpen MD 2000. Typebetegnelsene på limet vil kunne endre seg over tid. Ta derfor kontakt med en kvalifisert forhandler eller med NKF dersom det er tvil om hva som bør brukes. Vær oppmerksom på at Hilti også leverer andre limtyper som ikke egnet for bruk på en utendørs klippe. Uansett hvilken type bolt og lim det velges å bruke, er det svært viktig å lese og forstå monteringsanvisningen. Det er svært vanskelig å vurdere om en limbolt er plassert forskriftmessig. En dårlig plassert bolt kan løsne ved svært lav belastning.

Derfor anbefaler NKF at det IKKE monteres limbolter uten praktisk opplæring.

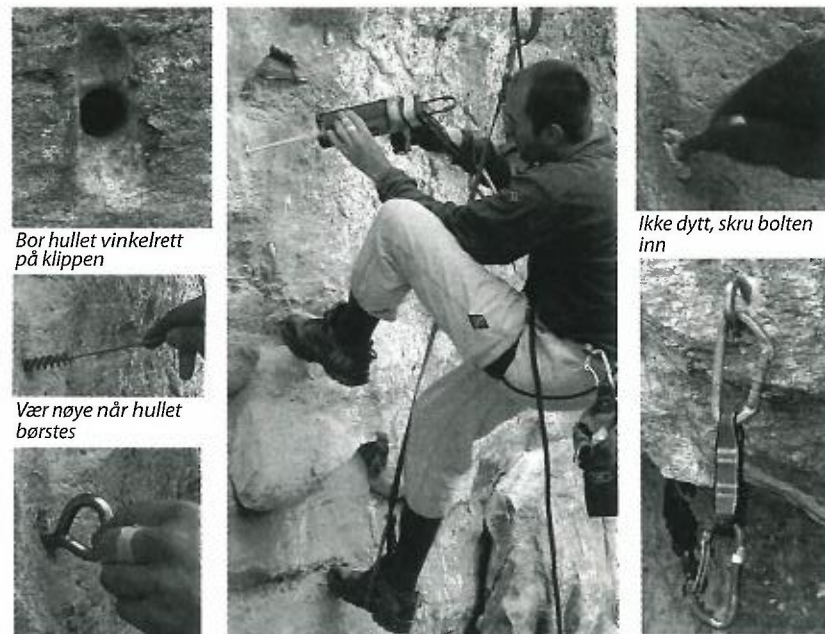
Vi skal her bare beskrive monteringen av én type limbolt og én limtype. Fremgangsmåten gjelder ved bruk av Hilti tokomponents limsystem og smidde/støpte limbolter som krever at man borer ett boltehull. Eksempler på slike limbolter er Petzl Collinox og Fixe limbolter (Fixe er avbildet på foregående side). Det finnes mange andre typer bolter og lim som kan kreve andre prosedyrer. Det er svært viktig å sette seg inn i og følge leverandørenes monteringsanvisninger.

Selve plasseringen av limboltene og hva en da må passe på, er det samme som for ekspansjonsbolter (se side 17).

Når en har funnet et egnet sted, bores et hull vinkelrett på klippen. Diameteren på boret skal være 2 millimeter større enn diameteren på limboltene, slik at det blir plass til limet. En bolt på 10 mm krever altså at det bores et hull på 12 mm i diameter. Hullet som bores skal være noen millimeter dypere enn lengden fra enden av limboltene til øyet på limboltene.

Husk at boret blir så varmt at det kan svi over tauet!

Videre anbefales at det freser inn et 3-5 millimeter dypt hakk i fjellet under og over hullet slik at øyet på boltene blir forsenket. Dette gjør at boltene sitter penere og forhindrer at den kan rotere. Utfresings jobben krever et godt håndlag med drillen og gjøres

Sjekk at boltene passer Ikke spar på limet - fyll hullet ca 2/3 del Ferdig limbolt m/ slynge

lettest før hullet er boret helt inn. Pass på at det ikke "freses" inn så dypt at karabineren blir liggende å gnage mot fjellet. Sjekk med en limbolt om den sitter pent, og bruk eventuelt en hammer forsiktig til å slå vekk kanter der hvor det ikke er mulig å komme til med boret.

Etter at hullet er boret er det meget viktig å gjøre det helt rent for borestøv. Dersom dette ikke gjøres, vil ikke limet feste boltene til fjellet og den kan løsne uten forvarsel. Bruk en egnet blåsebelg med et hult rør i enden og blås først hullet rent. Bruk så en flaskekost for å løsne mer støv fra fjellet, og blås hullet rent igjen. Gjenta 2 - 3 ganger til det ikke kommer ut mer støv. Husk å sjekke at boltene passer i hullene før limingen begynner.

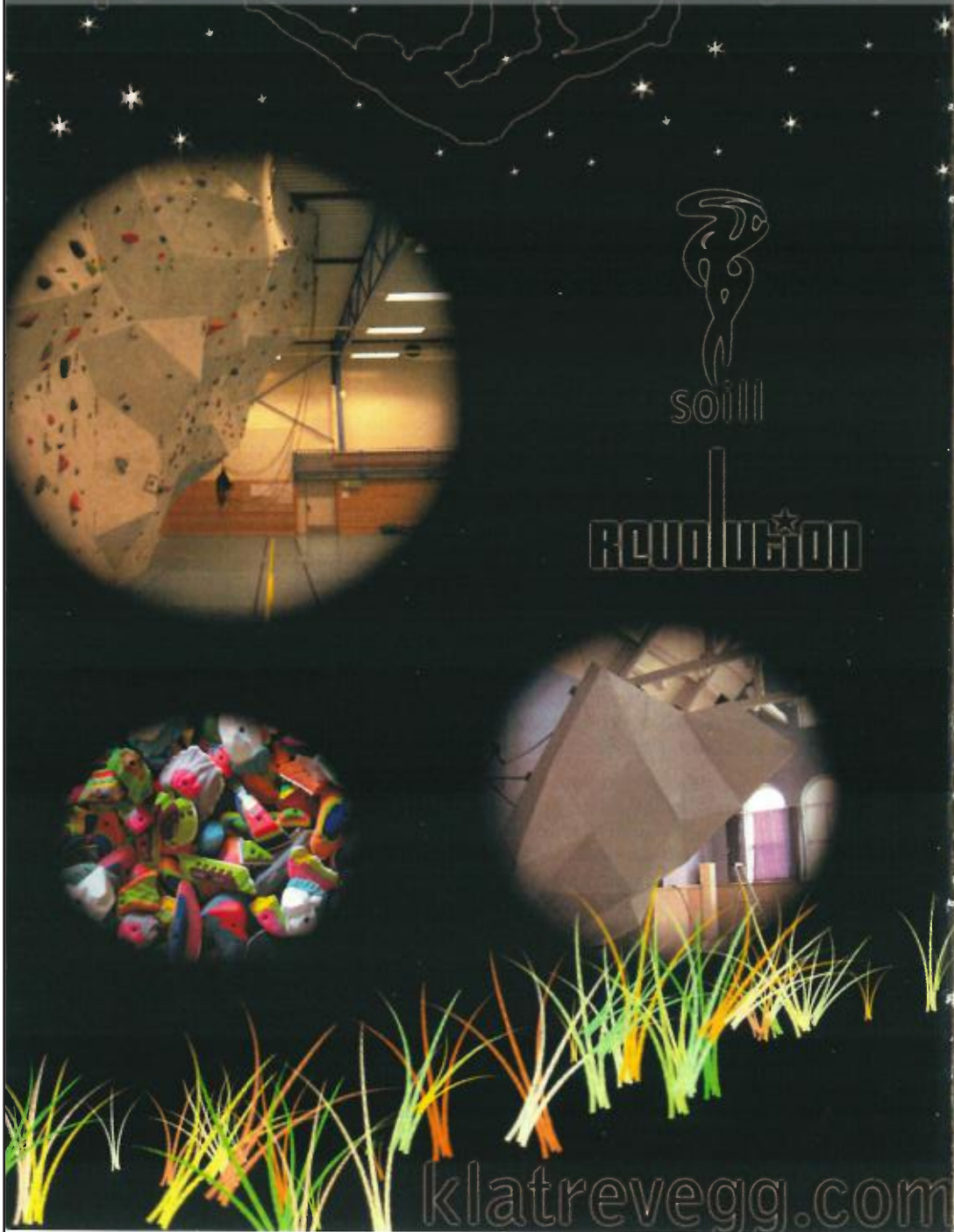
Limsystemet vi anbefaler består av to limpølser som ligger i en limpumpe. Limet blandes i en spiral når det pumpes ut. Etter at det settes inn nye limpølser eller skiftes spiral er ikke det første limet som kommer ut skikkelig blandet. Derfor er det svært viktig at det første limet som kommer ut ikke brukes, men pumpes ut i en bosspose e.l. Lim som ikke er skikkelig blandet vil ikke herde riktig. Det kan se riktig ut og virke herdet på utsiden, men boltene vil bli dratt ut ved svært lav belastning.

Det er derfor svært viktig at man er nøye når man monterer limbolter. Sjekk at begge limpølsene sprekker når det startes på en ny limpølse og kontroller alltid datostemplingen.

Riktig blandet, herder limet svært raskt. Jo varmere det er i luften, jo forttere herder limet. Man rekker ikke å bore, rengjøre og lime et hull før limet herder inne i bladingsspiralen. Dette betyr at arbeidsrekkefølgen blir annerledes for montering av limbolter i forhold til ekspansjonsbolter.

Tjelmåland Friksjon

1. Først må vi bore, (husk å sjekke at boltene passer) og rengjøre alle hullene.

2. Så må vi i en arbeidsøkt, lime fast alle boltene som skal monteres.

Så lenge veggen ikke er brattere enn 90 grader, går dette greit. Dersom veggen er bratt eller ruten traverserende blir det vanskelig å komme inn til veggen. Da må man enten bruke naturlige sikringer eller midlertidige ekspansjonsbolter. Det finnes egnede 6 mm ekspansjonsbolter som enkelt kan fjernes med en meisel etter bruk. Disse tåler rundt 500 kg og kan ikke brukes til sikring av ruten.

Før limingen begynner må datostemplingen på limpølsene sjekkes. Vanligvis er limet holdbart ca. 10 måneder etter kjøpsdato. Dersom limet er gått ut på dato, vil det ikke herde skikkelig, og boltene vil bli sittende i en seig masse som aldri herder. Det sier seg selv at dette er meget farlig. Uansett om en begynner på en ny limpølse eller fortsetter på en som er åpnet, må en huske å pumpe ut litt lim først.

Boltene limes fast ved å føre limspiralen inn til bunnen av det rene boltehullet. Pump opp trykk i limpumpen 2-3 ganger og dra limspiralen sakte ut av hullet igjen. Pump eventuelt 1-2 ganger til og beveg limpumpen rundt i hullet mens den dras ut for å sikre at limet fordeler seg jevnt inne i hullet. Ca 2/3 – 3/4 av hullet må fylles opp med lim. Legg i tillegg litt lim i sporet som er frest ut til øyet på boltene. Løs ut trykket på limpumpen og finn frem en ren støvfri limbolt. Skru boltene forsiktig inn i limet uten å presse. Dette gjør at limet fordeler seg jevnt i hullet og presser ut eventuelle luftbobler. Skru boltene rundt minst 10 ganger, eller helt til boltene begynner å ta mot fjellet. Press så boltene de siste millimeterne inn i hullet. Pass på at øyet på boltene blir sittende pent i sporet som er frest ut. Når boltene er plassert skal en forsiktig prøve å dra den ut. Dette gjøres for å sjekke at det er nok lim i hullet. Boltene skal "sitte" i limet og gi motstand når den dras i. Dersom boltene slipper lett er det for lite lim, eller det er for dårlig fordelt. Da må boltene ut igjen, og limprosessen gjentas. Når en er fornøyd med boltene, bør limet fordeles pent rundt øyet. Prøv å forsegle hullet slik at ikke vann trenger inn. Tørk så vekk overflødig lim. Unngå også å tilgrise fjellet med lim, det gir stygge gule flekker når det herder. Husk at boltene ikke skal belastes eller beveges i herdetiden. Når man er ferdig med en bolt går man raskt videre til neste slik at ikke limet herder i spiralen.

Limet herder i tuten etter bruk. La tuten være på til neste gang limpistolen skal brukes. Skift ikke tut før et fiks ferdig hull skal fylles med lim (og man har sjekket at boltene passer fint i hullet). Bruk hansker og unngå å søle lim på huden. Med hansker på hendene kan man bruke fingrene til å glatte ut limet nær boltene. Man kan eventuelt komme tilbake senere og børste bort overflødig lim med en stålkost. Prøv å få resultatet penest mulig.

Eksempel på snufeste

Plassering av snu- og rappelfester

På toppen av ruten må det konstrueres et snufeste slik at klatreren trygt kan ta standplass eller returnere til bakken. Fremgangsmåte for å montere bolter på snufeste, samsvarer i hovedsak med beskrivelsene over. Som ruteskaper må man imidlertid tenke igjennom hvordan slike fester skal utformes og plasseres.

PÅ GODT OPPARBEIDDE KLIPPEFELT bør avstanden mellom to standplasser på samme rute, eller mellom bakken og snufestet ikke overstige 28 m, halvparten av et tau på 60 m minus 2 m. Ruter som er lengre enn 25 m bør markeres tydelig i klatreføreren for feltet.

Snufester skiller seg fra andre sikringspunkter ved at de må tåle mer og kunne ta maksbelastninger i flere retninger. Om en bolt midt i ruta ryker, behøver det ikke bety mer enn en lang luftetur. Hvis toppanker ryker, er utfallet som oftest fatalt. Derfor skal et slikt feste alltid bestå av to uavhengige bolter. Det finnes ikke en egen europeisk norm for toppfester, men UIAA anbefaler at de som et minimum skal tåle minimum 15 kN brukslaster i alle retninger. Det er viktig å tenke på at snufestet også skal kunne brukes som standplass eller rappellanker. Derfor bør ikke de to festene stå for langt fra hverandre, men skal samtidig festes i to ulike formasjoner hvis ikke klippeområdet er preget av store kompakte formasjoner.

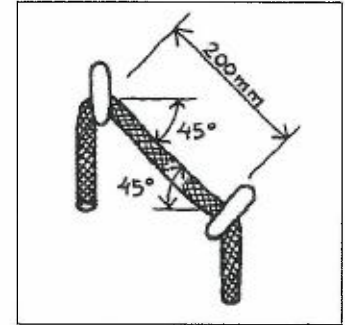
Det finnes mange ulike løsninger for snufester på markedet. NKF anbefaler at man velger en enkel og oversiktlig løsning.

Figur 10 viser en god løsning som vil fungere de fleste steder. På en-taulengders ruter bør toppankeret utformes slik at det tillater topptauing og nedfiring. Derfor bør ankeret plasseres nedenfor kanten på klippen slik at ikke friksjon mot klippekanten sliter unødvendig på tauet.

Velger man å bolte snufestet med ekspansjonsbolter, kan man bruke ringhengere på boltene istedenfor de vanlige hengerne. Ringhengere er laget for bruk på snufester og gir god plass til å tre tau gjennom og å klippe inn karabinene. De fungerer også glimrende til rappellfester og standplasser på flertaulengders ruter.

Også limbolter egner seg meget godt til denne typen ankere. Bruker man limbolter må man passe på å plassere boltene slik at ikke tauet gnager mot fjellet mellom dem. Man kan eventuelt forsiktig banke bort skarpe kanter og krystaller med en hammer. Sporene man freser inn i fjellet til øyet på boltene (se "montering av limbolter") bør også være grunnere enn vanlig, slik at tauet ikke blir liggende an mot fjellet. Det ideelle er at godset på den øverste limboltene er 12 mm i diameter for å redusere tautilitasje og gjøre treing av tau enklere.

Dersom man ønsker å konstruere et snufeste hvor klatreren ikke trenger å binde seg ut for å tre igjen, tauet bør man kjøpe et snufeste som er laget for formålet. Eksempelvis kan et slikt snufeste bestå av to stålkarabinere som på bildet til høyre, montert parallelt. På ruter med veldig mye trafikk er dette absolutt å anbefale. Karabinere på slike snufester skal være av stål da karabinere laget av aluminium slites ut svært raskt. Vi anbefaler ikke at man selv binder sammen to bolter med kjetting. Spesielt advarer vi mot å koble disse sammen til et punkt (ring, karabin e.l.) hvor tauet løper. Da bryter man grunnregelen om at et

Figur 10

Stålkarabiner

Michael R. Helgestad,
Utsiktshøgda, Nesbyen.
Rute: Høyspenning 7- bb
Foto: Runar Carlsen

snufeste skal bestå av to separate fester. Slike løsnin-
ger gir et feste med betydelig flere deler og krever
økt ettersyn. Husk også på at kravene til kvalitet
på bolter, hengere, kjetting og karabinere som er
beskrevet over ikke kan reduseres. En annen ulempe
med slike fester er at det er vanskelig å få belast-
ningen likt fordelt på begge festene. På grunn av
endringer i punktbelastning, stilles det strenge krav
til vinkelen mellom kjettingene til hver bolt hvis
man velger å forbinde to fester til ett (se fig.9)!

Flertaulengders ruter og rappelfester

Til alle toppankere er det et krav at de til sammen
kan fange opp maks-belastning både oppover og
nedover. Dette er spesielt viktig på flertaulengders
ruter. For limbolter er dette ikke noe problem; de
tåler like mye uansett dragretning. Ekspansjons-
bolter må på slike ruter utstyres med ringhengere på stand-
plass fordi vanlige hengere er konstruert for å få belastning
nedover eller utover.

På flertaulengders ruter bør boltene plasseres slik at stand-
plassen gir hvile og optimal oversikt over ruta. Brukt som
rappelfester er kravet at de bør stå så høyt at det er greit å
trø taet i rappellbremsen, at tauet ikke slites unødvendig
over skarpe kanter og at det ikke kiler seg når man trekker
det ned til neste standplass. Bruker man to limbolter eller
ekspansjonsbolter med ringhengere kan de med fordel
plasseres som vist på fig.10 for å redusere taudrag ved
gjennomtrekking etter rapell.

Generelt bør toppankere plasseres nedenfor toppen av
klippen slik at de tillater nedfiring. Av og til er det imidler-
tid ønskelig eller nødvendig at ruten er tilgjengelig via en
rapell fra toppen av klippen. På klipper som er godt egnet
for nybegynnere anbefaler vi at man monterer egne rapel-
lankere på toppen av klippen slik at man trygt og enkelt
kan henge opp topptau.

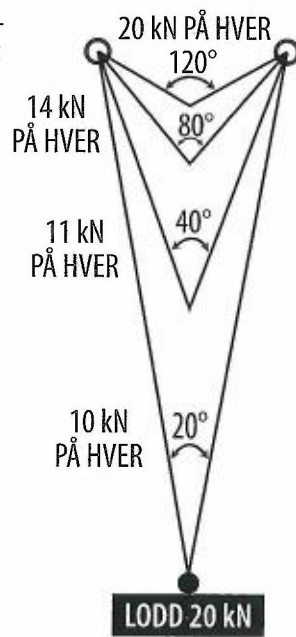
Adkomst og mulighet for trygg innkopling av rapell er
avgjørende for valg av rappelfeste-plassering fra toppen
av klippen. På mange klippefelt brukes trær som rappell-
fester. Trær på toppen er ofte et langt sikrere rappellvalg
enn å montere boltefester rett nedenfor toppkanten av
klippen, med risiko for fall ved innfesting som følge. Trær
som vil bli mye brukt som rappelfeste bør beskyttes med krage rundt stammen, fordi
tauene i det lange løp vil slite gjennom barken. Både sikkerhetsmessig og estetisk bør
en derfor beskytte stammen. Bruk av slynge og 2 skrukarabiner er et alternativ der
festet kan tas ned etter bruk. Det sliter minimalt på barken sammenliknet med tau som
dras ned.

Valg av plassering for sikringspunktene

Vi bolter ruter for å redusere skaderisiko ved fall. Det er rute kreatør som har ansvaret
for at ruten boltes slik at den blir trygg å klatre. Det kan ofte være vanskelig å vurdere

Ekspansjonsbolter med ringhengere

Figur 9

hvilke passasjer som er vanskelige og hvor det vil føles naturlig å klippe en bolt. Derfor
anbefaler vi at man topptauer ruten noen ganger, etter å ha rensket ruten og montert
snufestet, før man monterer boltene. Er ruten bratt eller traverserende, kan det være
nødvendig å plassere enkelte bolter først. Når man topptauer ruten er det lurt å merke
av bolteplasseringene med kalk.

Selv når man topptauer ruten først kan det være vanskelig å vurdere hvor langt det
bør være mellom boltene. Dersom man har planlagt plasseringen med kalkmerker kan
man ta noen skritt vekk fra klippen for å få oversikt. Prøv å se hvor langt man kan falle.
Ser det ut som en rute man har lyst å lede? Nederst på ruten er det viktig å være ekstra
nøye med hvor boltene plasseres slik at man unngår bakkefall. Første bolt bør ikke
plasseres høyere enn at man kan hoppe ned fra klippeposisjonen uten å skade seg. Man
bør selv klatre opp og se hvor det er naturlig at den første boltene står. Bolt nr. 2 og 3
skal stå så nær foregående bolt at klatreren ikke får bakkefall hvis han eller hun trekker
ut mye tau ved innklipping. Dette betyr at det som hovedregel ikke bør være mer enn
en til halvannen meter mellom hver av de tre første boltene. Den Europeiske normen
(EN 12572 - klatreanlegg) har også en grei formel for dette. Den sier at avstanden mel-
lom sikringspunktene ikke skal overstige $(h+2m)/5$, der h er avstanden fra boltene ned
til bakken (eller et annet hinder). Med førstebolten 3,1 meter over bakken (maksgrense
på innevegg), blir maks høyden over bakken for andrebolten lik 4,12 meter, tredjebolten
5,34 meter og fjerdebolten 6,81 meter. Dette er nok litt maksimalistisk for klipper, men
det er i alle fall et greit utgangspunkt for å vurdere bakkefallrisikoen.
Avstanden mellom øvrige bolter vil være bestemt av ruta, men det bør være tettere
mellom bolter i begynnelsen av en rute enn i slutten pga. endringer i fallfaktoren. Vur-
der også taudraget og om det er skarpe kanter, riss eller andre formasjoner som krever
at tauet bør føres på en bestemt måte.

Fallfaktoren = Fallengde delt på total lengde utklatret tau.

Jo lavere fallfaktor, desto mindre belastning på sikringspunktene!

En god tommelfingerregel er at det skal være gjennomsnittlig 2 meter mellom hver
bolt, slik at en 20 meter lang rute har rundt 10 bolter inklusiv toppfestet. For jevnt
overhengende ruter bør avstanden mellom boltene ikke overstige 4 m. Når man bolter
svaruter eller ruter med formasjoner og utspring må man være ekstra oppmerksom på
skadepotensialet ved fall inn i formasjoner. Ofte kan lette ruter ha store formasjoner
og utspring som er farlige å treffe dersom man faller. Selv om ruten virker lett for
rutekreatøren, må man huske på at nybegynnere kan ha lyst til å prøve ruten. Derfor
bør man avpasse avstanden og plasseringen til boltene slik at man kan falle uten å
skade seg alvorlig.

Det er fortsatt ikke en olympisk øvelse i seg selv å klippe en slynge inn på en henger.
Bolter og hengere bør derfor plasseres slik at de gir optimale innklippingsmuligheter,
også for personer som er lavere enn rutekreatøren. Bolteplasseringene bør vurderes
spesielt grundig ved bolting av traverser og takoverheng, med tanke på skader ved
pendelfall, taudrag og slitasjeskader på utstyr. Traverser bør generelt boltes tett.

Valg av boremaskin og annet boreutstyr

Til bolting av ruter trenger man en del spesialutstyr. Forhåpentligvis finnes det en
klatreklubb som man kan låne en egnet boremaskin av. Boring av ruter sliter mye på
utstyret og krever profesjonell kvalitet på boremaskinen. Det vanligste er batteridriller
med slag og bensindriller. Dersom man skal kjøpe inn en egen boremaskin bør man
velge et anerkjent merke.

Batteridriller

er lette og enkle å ha med å gjøre. Hvor mange hull man får på ett batteri før det må lades, varierer betydelig alt etter type, alder, og hvor ofte det blir brukt. På et relativt nytt batteri som ofte blir brukt kan man få opptil 20 hull à 10x55mm. På eldre batterier kan det bli færre enn 10 hull. Det er en stor fordel med to batterier, få ting er så irriterende som å gå tom for batteri. Man bør alltid lade ut batteriet helt før man setter det på lading.

Bensindriller er noe billigere enn batteridriller, men de krever regelmessig vedlikehold. Man må også huske på at kjemikalier som bensin og olje må holdes unna klatreutstyr og tau. Motoren på slike driller blir også så varm at den kan skade tau, sele og slynger. En velholdt bensindrill vil imidlertid gi nesten ubegrenset antall hull med uforminsket styrke for noen liter bensin. Derfor egner de seg meget godt til utvikling av store felt og til storstilt rebolting med limbolter. Renset miljøbensin er det beste drivstoffet.

Man bør bruke et eget tau til rebolting. Dette er fordi tauet blir hardt behandlet og gjerne tilgriset med jord og lim fra limingen. Man kan bruke et utrangert klatretau, men det beste er om man kjøper inn et eget solid 10,5 eller 11mm tau til formålet. Dersom man skal bore lange ruter og gå mye på tauklemmer, er det en stor fordel om dette tauet er statisk. Husk imidlertid at statiske tau ikke skal brukes til vanlig klatring, verken ledning eller topptauing!

2.3 Vedlikehold

Det er viktig å utvikle enkle og robuste vedlikeholdsrutiner. Enhver vedlikeholdsrutine forutsetter at en eller annen type organisasjon (om så bare ett ansvarsbevisst enkeltmenneske) tar på seg et ansvar over tid. I mange land har man måttet bygge formelle organisasjoner for å få adgang til klatrefelt, nettopp for å møte stadig økende krav til formalisert ansvar knyttet til miljø, eiendomsforhold og sikkerhet. NKF anbefaler at den lokale klatreklubben tar på seg vedlikeholdsansvaret.

Rutiner og loggbok

Det bør etableres rutiner for inspeksjon og utskifting. Inspeksjonsansvaret hos eier/driver må være tilstrekkelig, men bør suppleres med oppfordring til alle som klatrer til umiddelbart å melde fra ved feil. Det bør være oppslag og informasjon i klatreføreren for feltet som forteller hvor feil kan rapporteres. En loggbok lett tilgjengelig kan være en god måte å spre slike opplysninger på. Kopi av loggen bør være tilgjengelig på feltet eller på klatreklubbens nettsider. Klatreføreren for området skal oppgi boltetidspunkt, og eventuelt når ruta ble reboltet.

Loggen (se side 33) bør beskrive plasseringen av bolter, hengere og toppankere på en skisse. Loggen bør inneholde informasjon om hvilke ruter som er på feltet og informasjon om hvert sikringspunkt (fabrikknavn, dimensjon, overflatebehandling, monteringsstidspunkt). Loggen bør også antyde tidspunkt for utskifting ved antatt bruk og ha plass for notater om skader, slitasje og utskifting.

Det viktigste er at man regelmessig kontrollerer eksisterende fester for mekanisk slitasje, deformasjon og korrosjon. Hvor ofte dette er nødvendig avhenger av hvor stor slitasjen er, men en kontroll bør gjennomføres hvert andre eller tredje år. Det bør være klatreklubbens sikkerhetsansvarlige sin jobb å organisere dette arbeidet. I praksis kan

Eksempel på feil montering

dette organiseres ved at klubben til enhver tid har en sikkerhetsansvarlig som er en aktiv klatrer. Ved å være ekstra oppmerksom på slitasje kan denne personen sjekke festene i løpet av en vanlig klatretøkt og loggføre dette.

Vurdering av kvaliteten på eksisterende fester

Alt utstyr blir over tid svekket og vil til slutt ikke lengre tilfredsstillende styrkekravene som er nødvendig for å holde et fall. Kvaliteten på eksisterende fester avhenger hovedsakelig av følgende faktorer:

- **Alder**
- **Stålkvalitet**
- **Monteringsarbeid**
- **Plassering (vannsig, klima, steinkvalitet osv)**
- **Belastning (antall fall)**

Det samlede samspillet mellom disse faktorene avgjør hvor raskt et feste blir svekket. Levetiden til et feste vil altså kunne variere betydelig. Gunstig plasserte, rustfrie bolter kan selv etter 15 år oppfylle alle styrkekrav. Galvanisert utstyr som står utsatt til for mekanisk slitasje og forvitring kan være betydelig svekket før de er fem år gamle. I vurderingen av kvaliteten kan vi støtte oss på noen hovedprinsipper:

- Utstyr som er rustfritt og syrefast har betraktelig lengre levetid enn utstyr som har en galvanisert overflate.
- En bolt som står tørt plassert har lengre levetid enn en bolt som står i et vannsig eller i porøst fjell.
- Et fuktig klima og salt fra havet framskynder rustprosessen. Havsalt blir fraktet med vinden og når selv klipper som ligger flere hundre meter fra sjøen.
- Hyppig belastede bolter, typisk rett under cruxet på ruten, svekkes raskere enn bolter som sjeldent blir belastet. Det er vanlig at cruxbolter siger utover slik at hengeren blir løs. Enkelte ganger kan boltene falle helt ut. Hengeren kan også deformeres, spesielt dersom den er av mykt, syrefast stål.

Selv om en bolt løsner, behøver ikke det å bety at den må skiftes. Hvis man ikke venter for lenge, slik at bevegelser gjør hullet for romt, kan man stramme boltene tilstrekkelig gjennom noen omdreininger på låsemutteren. Slike operasjoner bør loggføres. Dersom man strammer boltene flere ganger, vil den etter hvert bli stående langt ute i hullet. Den må da skiftes ut ved at det bores et nytt hull. Dersom man tror at problemet skyldes at fjellet er mykt, bør man skifte den ut med en limbolt.

Syrefaste fester ruster ikke, men får kun et brunaktig belegg som ikke svekker festet. Rustfrie (!) og galvaniserte fester ruster. Bolter, muttere og hengere får først et rustbelegg (overflaterust). Over tid vil rusten "spise" seg innover i materialet slik at styrken svekkes. Limbolter svekkes saktere enn ekspansjonsbolter fordi de består av kun ett stykke metall. Rustprosessen forsterkes der to ulike typer metaller er i kontakt med hverandre. Dette forsterkes ytterligere dersom de er av ulike legeringer. Det er det metallstykket som har dårligst kvalitet som da blir raskest svekket. Som regel er det hengeren og mutteren som ruster først. Etter hvert vil også selve boltene ruste, først der den er i kontakt med hengeren/går inn i fjellet. Ofte kan det være vanskelig å vite hvor langt denne prosessen har kommet. Dersom man er i tvil kan det være en god ide å ta noen stikkprøver. Ved ugunstig vannsig o.a. kan boltene også være gjennomrustet selv om hengeren ser fin ut.

Boltene man sjekker bør velges strategisk slik at man får best mulig oversikt over den typiske tilstanden til festene på feltet. Sjekk både bolter som ser rustne og slitte ut og bolter som ser bra ut. Se etter stålqualität, fester som er spesielt utsatt for fuktighet eller mekanisk slitasje. Man bør skru av hengeren og se om det er rust på selve boltene. Dersom det synes som om det er mye rust bør man sage over boltene for å se om det kun er overflaterust. Dersom rusten har begynt å "spise" seg innover er dette et klart signal om at feltet bør reboltes.

Utrustningen bør skiftes hvis:

- Boltene er løse og man ikke klarer å stramme festemutteren nok uten å trekke boltene for langt ut av fjellet.
- Det er sprekker eller klare deformasjoner på utrustningen.
- Det er tydelige rustskader på bolt, mutter eller henger.
- Den består av 8 mm bolter og bolter uten splint.
- Karabinere ikke kan lukkes, eller åpner tregt.
- Nedfiringpunkter (ringer, karabiner o.l.) har tydelig mekanisk slitasje.

Utskifting av gammel utrustning

Du trenger:

Solid hammer

Meisel

Ulike str. fastnøkler

Baufil/kappsag

Spesialutstyr:

Batteridrill med ulike diameter hardmetall bor.

På tide å bli skiftet ut

Som hovedregel bør reboltingen av eksisterende ruter følge nye prinsipper for bolting både hva kvalitet på festet, plassering og utførelse av arbeidet angår. Man må altså selv vurdere hvor boltene skal stå og hvor langt det skal være mellom dem. Førstebestiger bør imidlertid kontaktes og bli informert om reboltingen. Ruter som har et spesielt verdifullt tidstypisk særpreg eller kulturhistorisk verdi bør beholde sin opprinnelige stil. Hvis en rute tidligere har vært boltet, men i dag ledes på naturlige sikringer, skal den ikke reboltes når gammel utrustning er fjernet. Ofte er ruter som er etablert før 1990-tallet boret for hånd. Dette var et slitsomt arbeid og rutene ble gjerne sparsomt boltet. Slike ruter bør vurderes oppgradert til moderne standard.

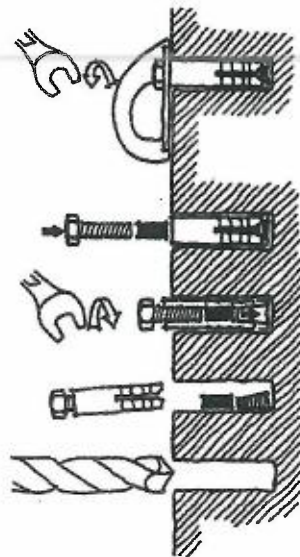
Når man først rebolter en rute, bør man skifte ut samtlige festepunkter inklusiv snufestet og oppdatere loggboken. Dette gjør det enklere å holde oversikt over feltet. Det er en god ide å først gå ruten og merke av hvor de nye boltene skal stå. Nye bolter bør minst settes henholdsvis 150 og 200 mm fra den gamle boltene for ekspansjons- og limbolter. Bolt og henger bør alltid skiftes samtidig.

Dersom boltene er av god stålqualität men likevel er betydelig rustet etter rundt 5 år, bør man rebolte med limbolter. Her bør man huske på at rutene skal kunne glede andre klatrere i mange år fremover. Tenk på hvordan klippen kommer til å se ut dersom man må rebolte hvert femte år. Det samme gjelder for klippefelt med myk stein, som kalkstein, konglomerat e.l. Også på spesielt utsatte plasseringer, f.eks. der man har hatt problemer med at hengeren løsner, bør limbolter benyttes. Limbolter har betydelig lengre levetid og gir bedre feste i myk stein.

Fjerning av gamle bolter

Framgangsmåten for å få ut gamle bolter varierer en del etter boltetype. Boltene bør fjernes uten å skade fjellet og mest mulig av boltene må fjernes. Det aller beste er å bore opp det gamle hullet og plassere en ny limbolt der den gamle boltene stod. Dette er imidlertid arbeidskrevende og har vist seg vanskelig å gjennomføre i praksis. Etter at boltene er fjernet bør man slå restene av boltene inn i fjellet med et 8 mm dor for å hindre at ruststriper oppstår. Det gamle hullet kan eventuelt kamoufleres med farget industrilim/epoxysement e.l. Dersom man blåser litt steinstøv/sand på limet blir det svært vanskelig å se såret etter den gamle boltene. Ulempen med dette er at det da kan bli vanskelig å se hvor den gamle boltene stod – noe som er viktig å vite når en ny bolt kanskje skal plasseres ved neste reboltingsrunde en gang i framtiden.

Det finnes en del 8 mm og 10 mm ekspansjonsbolter med løs kon. De skiftes som vist på fig.11. På denne typen bolter fjernes først bolt og henger før konet kan lirkes ut. Dette er vanskelig og arbeidskrevende. Alternativet er å bore ut det gamle konet slik at hullet kan brukes på nytt.

Figur 11

Vanlige ekspansjonsbolter med mutter fjernes man ved å skru av mutteren og hengeren. Boltene som nå stikker ut kan enten sages over med baufil eller knekkes. Det er ofte vanskelig å komme tett nok til fjellet med en baufil. Som regel er det enklest å lage et 2-3 mm dypt hakk i boltene med meisel helt inne ved fjellet. Boltene knekkes så ved å slå dem av med en hammer. Galvaniserte bolter med hardt stål knekkes som regel etter 2-3 slag. Rustfrie og syrefaste bolter med mykt stål krever flere slag. Gjenstridige bolter kan trenge bearbeiding ved at man bøyer boltene frem og tilbake.

Der fjellet er porøst eller flakete kan det ofte være vanskelig å slå av bolter på denne måten uten å lage stygge sår i fjellet. Ett alternativ kan da være å bore opp senteret av boltene med et 6-7 mm metallbor. Dette krever en drill og et metallbor av høy kvalitet. Med dette utstyret er man i stand til å bore opp boltene et godt stykke inn i fjellet. Det enkleste er da å la mutter og henger være på og koble seg selv på hengeren. Ved at man kobler seg direkte i hengeren oppnår man tilstrekkelig press på borremaskinen. Når man har boret ca 1 cm inn i boltene slår man på boltene med hammer og meisel. Da knekkes boltene av i flukt med fjellet eller noen millimeter inne i fjellet. Denne fremgangsmåten egner seg også bra for å fjerne Petzl Longlife bolter og andre boltetyper uten mutter.

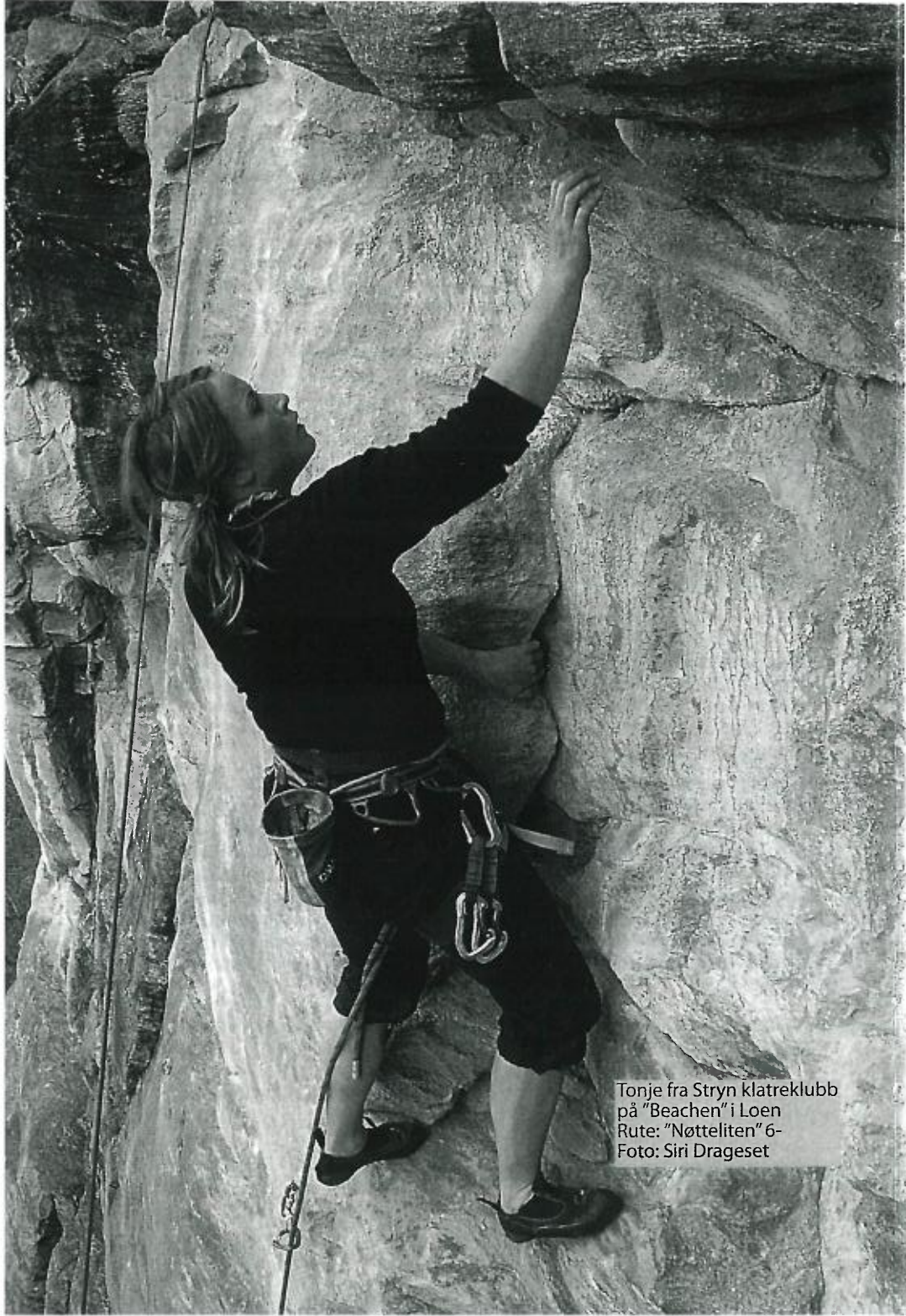
Limbolter skiftes ved å bore en rekke tynne hull i limet rundt boltene, vri den løs, bore opp igjen det gamle hullet og sette en ny bolt. Vær oppmerksom på at større hull krever en annen type lim enn det som ble beskrevet i kapittelet om montering av limbolter. Hilti RE 500 kan brukes for å montere 10 mm limbolter i hull med diameter opp til 14 mm.

2.4 Rutelogg

På NKF sin nettside www.klatring.no, under meny "klatreanlegg" kan du laste ned en mal for en rutelogg på excelformat. Loggen viser hvilken informasjon som bør være med.

Rutebeskrivelser forklatrefelt

Ruteskisse	Rutebeskrivelse
	Navn
	Beliggenhet
	Førstebestiger (navn)
	Førstebestigning (årstall)
	Utrustning (bb, mix, nat)
	Boltet (årstall)
	Reboltet (årstall)
	Type og antall bolter
	Type standplassfester
	-
	Type snu-/rapellfester
	Kommentarer:
	Ruta sist sjekket: Navn:
	Dato:
	Sign:

Tonje fra Stryn klatreklubb
 på "Beachen" i Loen
 Rute: "Nøtteliten" 6-
 Foto: Siri Drageset

3 Vurdere tilrettelegging

3.1 Vurdere adkomst og parkering

De fleste klatrere er like bedagelig anlagt som andre folk og kjører gjerne bilen helt til innsteget på ruta. De mest populære klatrefeltene kan ha stor trafikk, og parkering blir et reelt problem. I de fleste tilfellene vil det være et offentlig anliggende å sikre flyt i trafikken. Veivesenet kan ofte være behjelpelig med parkeringsplass. Dette kan være lettere å få til dersom området er registrert hos kommunen som et nærmiljøanlegg eller idrettsanlegg. Ligger parkeringen på privat grunn, er det ingen vei utenom en avtale med grunneier.

For å komme fra transportmiddel og inn til feltet benyttes oftest stier. Godt opparbeidede og merkede stier vil kunne redusere unødig slitasje på naturen.

3.2 Camping og toalett

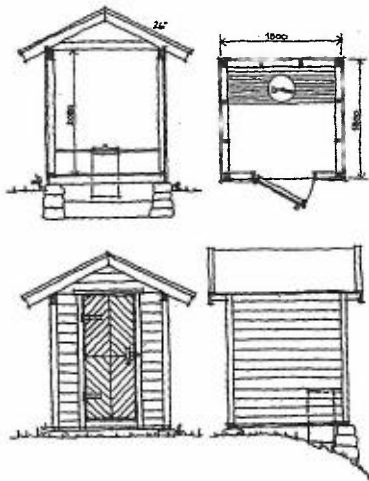
Enten folk besøker et område for noen timer eller for mange dager, vil de spise medbrakt mat, trenge vann, fyre bål, gå på do og slå opp telt. Hvis vi ikke legger til rette for noe av dette, vil klatrefeltene fort bli forsøplet og stinke urin på varme dager, og vegetasjonen vil slites gjennom tråkk og hogst. Den enkleste tilretteleggingen er å informere om hvor ting finnes. NKFs syn er at tilrettelegging aldri skal være mer omfattende enn de sannsynlige skader og ulemper ved ikke å gjøre noe. Dersom trafikken ventes å være lav, er det ikke nødvendig med mye tilrettelegging.

Til høyre vises noen eksempler på tilrettelegging.

- Mange klatrere og lang vei til offentlige toalett tilsier en utedo. Et slikt anlegg bør fortrinnsvis legges nær bilvei, f.eks. på parkeringsplassen, for å sikre regelmessig tømning. Fig 1. viser en prinsippskisse for et enkelt anlegg.

- Mange campere krever rent vann og ordnede forhold for ved og bål plass. Det siste er viktig i forhold til skogbrannfare.

- Strategisk plasserte søppelkasser og/eller en ordning med søppelcontainer på parkeringsplassen eller nær bilvei kan forhindre forsøpling.

Figur 1

Bålbrenning

Bålforbud: Fra 15. april til 15. september er det bålforbud i Norge. I denne perioden er det ikke tillatt å brenne bål i skog og mark uten tillatelse fra den lokale brannsjefen. Dette på grunn av faren for skog-, gress- og lynngbranner. Dette gjelder ikke på snau fjellet.

Slokking: Etter bålbrenning, forlat aldri bålet før du er helt sikker på at det er skikkelig slokket med store mengder vann eller andre egnede slokkemidler.

Lokale regler: Vær oppmerksom på at den enkelte kommune kan gi nærmere lokale bestemmelser om bålbrenning. Kontakt brannvesenet eller kommuneadministrasjonen i din kommune hvis du er usikker på de lokale reglene.

PS. Forbudet gjelder også de stadig mer populære engangsgrillene, om disse ikke er skikkelig sikret med brannsikkert underlag. Folk som ferdes i skog og mark må også være forsiktig med å kaste fra seg flasker i naturen. Disse kan bli knust og glasskårene kan fungere som brenn glass i solen og stifte branner på egenhånd.

(kilde: Norsk brannvernforening)

Mere Fjell

*Av og til
må noe vare lenge
eller mister vi vel vettet snart,
så fort som allting snurrer rundt med oss.*

*Store trær er fint
og riktig gamle hus er fint
men enda bedre
fjell
som ikke flytter seg en tomme
om hele verden enn forandres
(og det må den snart),*

*så står de der
og står, og står
så du har noe å legge pannen inntil
og kjøle deg
og holde i noe fast*

*Jeg trives med fjell.
De lager horisonter
med store hugg i,
som de var smidd av smeder.*

*Tenk på: - den gamle nuten her har stått som nå
helt siden Haralds-tiden.*

*Med sildrebekker på og lyngkjerr og den store
bratte pannen uten tanker i.*

*Den står her nå
som landemerke for din død, din uro,
kanskje dine håp.*

*Så du kan gå derbort å holde i noe hardt.
Noe gammelt noe. Som stjernene.*

*Og kjøle pannen på den, å tenke tanken ut.
Å tenke selv!*

Rolf Jacobsen

3.3 Vurdere informasjon

God informasjon om klatrefeltet øker tilgjengeligheten. Informasjon ved klatrefeltet kan bidra til å styre bruken av feltet. Informasjonen ved feltet kan bestå av forsiktig skilting av parkering, stier og vei til camping ol. Det kan også være aktuelt å lage en oppslagstavle med ruteinformasjon, sikkerhetstips, tiltak ved ulykker, varslings av løse bolter ol. Ellers vil informasjon om feltet som regel komme i form av fører for feltet eller området, der adkomst, infrastruktur og rutebeskrivelser vil dominere.

3.4. Vurdere sikkerhet og beredskap

Sikkerhetsspørsmål bør stå sentralt i klubbens arbeid med etablering og vedlikehold av klatrefelt. De etablerte klatrefeltene er ofte ferske klatreres første møte med klippe, stor høyde, taulagsrutiner, rappeller, utklatring mellom sikringer og naturlig sikrede ruter. Sikkerhetsaspektene bør komme inn i planleggingen av feltet når det gjelder informasjon (klatrevettplakater, se: www.klatring.no), beredskap ved ulykker, utarbeiding av klatreførere, utrustning av rutene med bolter, snu- og rappeffester, vedlikehold av utrustning og anvisning av sikker retur fra toppen av rutene.

Hvilket ansvar har man som utgiver?

Når man utgir en klatrefører har man ansvar for at informasjonen man gir er så korrekt og utfyllende at klatrerne ikke utsettes for unødig fare. Særlige faremomenter ved enkelte ruter eller felt bør tydelig merkes. Eksempler er rute med løst fjell, ruter som er dårlig sikret, ruter med lange rappeller o.l. Å utgi en fører innebærer ikke noe ansvar for selve feltet eller installasjonene på feltet. Dette bør poengteres i innledningen på føreren

4. Hvordan lage en god klatrefører for feltet

Når man skal lage klatrefører står man overfor en rekke utfordringer. Informasjon om rutene må samles inn, bilder og tegninger skal produseres; alt skal settes sammen til en ferdig fører. Her vil vi gi noen råd om hvilken informasjon som bør være med og hvordan man bør presentere informasjonen i en klatrefører. På NKF sine nettsider skal det lages en egen ressurside hvor det skal finnes mer detaljert informasjon om ulike måter å produsere føreren på, enten den skal trykkes eller publiseres på internett. Her vil man finne maler for internettbaserte førere og for å produsere førere som skal trykkes. I tillegg vil man finne oppdaterte tips om valg av programvare, nedlasting av symboler m.m.

4.1 Hva er en god klatrefører

Første krav er at føreren skal kunne lede en totalt ukjent klatrer til det aktuelle feltet eller fjellområdet på en oversiktlig og grei måte. Videre må den si noe om hva det kreves av utstyr og logistikk for å klatre i området. Føreren skal veilede klatrerne til å velge ut de rutene som de har lyst og evner til å klatre. Førere som beskriver lengre ruter må veilede brukerne til entydige rutevalg, og informere om spesielle utfordringer og retur etter endt klatring. Føreren bør også si noe om lokal klatreskikk, bruk av bolter o.l.

En god klatrefører skal også formidle biter av den lokale kulturhistorien. Det er alltid morsomt å lese om hvem som gikk ruta først og når den ble gått. For klassikerne kan det jo også lages en fotnote som forteller i hva slags stil og med hva slags utstyr ruten ble gått første gang, gjerne illustrert med fotografier.

GEKKO KLATRING AS
www.gekkoklatring.no

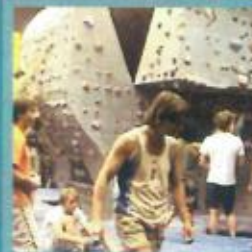

Nytt senter i Oslo

OVER ALT, FOR ALLE!

Nå 4 sentre

Oslo
Asker
Trondheim
Sarpsborg

Nytt senter i Sarpsborg!

Kommer snart
i nærheten av der du bor...!

4.2 Organisering av informasjonen i en fører

Informasjonen i klatrefører bør organiseres på to eller tre nivåer – se til høyre for tips om hva som bør være med i hvert kapittel. Føreren bør starte med et introduksjonskapittel hvor man plasserer all informasjon som er felles for alle klatrefeltene og rutene i området.

Neste nivå kan være beskrivelse av hvert enkelt klatrefelt.

Dersom føreren inneholder informasjon om flere svært ulike klatreområder som hver for seg har flere klatrefelt kan det også være fornuftig å ha ett områdenivå.

Til slutt må det gis informasjon spesifikt for hver enkelt rute.

Bruk av kart

Kart er ofte den beste måte å formidle stedfestet informasjon på. Den vanligste feilen når man lager kart er, foruten faktiske feil, at man har for mange elementer og for mye informasjon i kartet. Man kan enten velge å kjøpe inn digitale kart eller tegne dem selv. Statens Kartverk selger digitale kommunekart hvor man selv (ved å bruk et tegneprogram som Adobe Illustrator eller tilsvarende) kan bestemme hvilken type informasjon som skal være med. Et slikt kart koster rundt 3400,- kroner.

Alternativt kan man tegne kartene selv. Det kan uansett være lurt å lage et lite kartmanuskript før man tegner det ut, der man gjør en avveining mellom nødvendige kartelementer som f.eks. målestokk, orientering, vei, plassering av klatrefelt osv., samt ønskelige og interessante kartelementer som parkeringsplasser, campingplasser, sykehus, ferjesteder o.l.

Som regel trengs kart i ulike målestokk i en fører. I innledningen til føreren bør det området klatreføreren dekker plasseres i en større geografisk sammenheng i forhold til nærmeste større by/regionsenter. Avstander kan enkelt finnes i den nasjonale vegdatabanken på nettet: <http://www.visveg.no>

Felles informasjon for alle klatrefeltene i føreren

Kart som plasserer det området klatreføreren dekker i en nasjonal sammenheng

Beskrivelse av hvordan man kommer seg til området

Generelt om overnatting, transport osv. Særskilte hensyn som må tas til adkomst og miljø

Annen generell og felles informasjon om klatrefeltene som blir beskrevet. For eksempel en oversiktstabell med antall ruter, hellningsvinkel og nivå for hvert av klatrefeltene.

Dersom det er mange felt med i føreren kan man med fordel dele den opp i ulike områder. I så fall kan man ha egne områdeinnledninger med kart og veibeskrivelser.

Felt- & områdenivå

Oversiktskart som plasserer klatrefeltet (området) geografisk.

Beskrivelse av hvordan man kommer seg dit

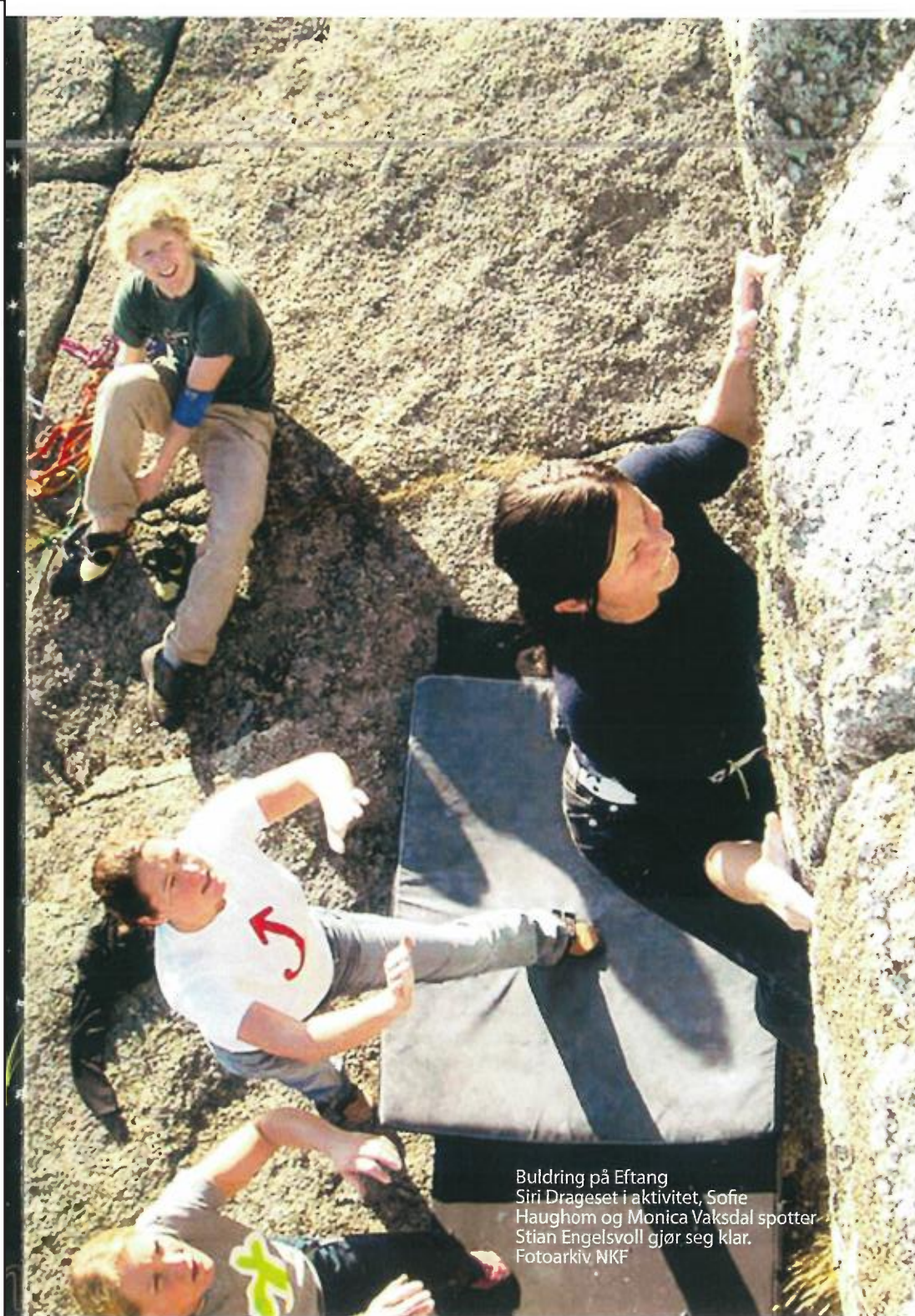
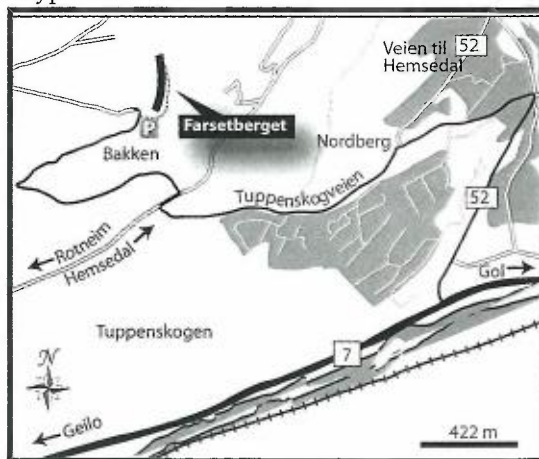
Beskrivelse av parkeringsmulighetene på klatrefeltene

Informasjon om særskilte avtaler med grunneiere, restriksjoner ved bruken av feltet o.l

Anmarsjbeskrivelse, ved behov supplert med et mer detaljert kart

Dersom feltet er stort bør man ha en egen oversiktsskisse for de ulike veggene/seksjonene på feltet

Beskrivelse av vegg, antall ruter, vanskelighetsnivå, sikring, retur, bratthetsgrad, hvor fort tørker feltet, utsatt for vind, mygg, Tegning eller bilde av veggene med rutene

Buldring på Eftang
Siri Drageset i aktivitet, Sofie Haugom og Monica Vaksdal spotter Stian Engelsvoll gjør seg klar.
Fotoarkiv NKF

Hvert felt og/ eller område bør i tillegg ha et mer detaljert kart. Kartene kan følges av en liten henvisningstekst som gir viktig tilleggsinformasjon om adkomsten som det er tungvint å plassere inn i kartet.

På større klatreområder og mer uoversiktlige klatrefelt kan man med fordel bruke kartutsnitt som gjennomgående ikon over klatrefeltseksjonene eller fjellområdene, slik at man hele tiden kan lokalisere rutene og orientere seg i terrenget. På klippefelt som har så mange ruter at de må beskrives over flere sider i føreren kan dette alternativt erstattes av en enkel orienteringstegning.

Bruk av symboler

Symboler kan med fordel brukes for å formidle informasjon om det enkelte klatrefeltet og eventuelt hver rute. Symbolene bør være selvforklarende. Opp gjennom årene har det utviklet seg en tilnærmet internasjonal standard for symboler til beskrivelser av klatreruter. Dette er lurt siden det bidrar til at symbolene blir selvforklarende og reduserer sjansen for misforståelser. Fra nettsidene til NKF kan man laste ned de symbolene som er listet opp *til høyre*.

Informasjon om hver enkelt rute

Alle rutene i klatreføreren bør være tegnet inn på en tegning eller et fotografi av veggen. Tegningen eller fotografiet må være av så høy kvalitet at det er mulig for en klatrer som aldri før har vært i området å finne fram til ruten. Dersom det er et lite klippefelt med tydelige formasjoner vil som regel et svart/hvitt-fotografi fungere svært bra. Tegninger egner seg godt til store, oversiktlige felt og der det på grunn av terrenget eller vegetasjon er umulig å få tatt gode bilder.

Hver rute på tegningen/fotografiet må merkes med navn eller nummer slik at det tydelig fremgår hvor hver rute starter og slutter. I tillegg til denne skissen bør man gi klatrerne mer detaljert informasjon om hver rute.

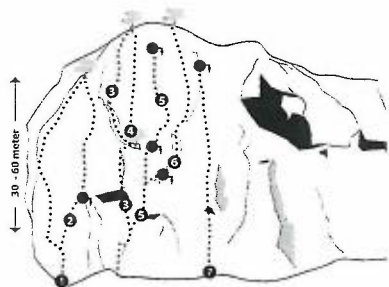
Eksempel på enkel klipperute:

Gullruta, 6+

25 m, 10 borebolter, 2 ringer som snufeste.

Fin rute som går opp svakt overhengende vegg med et artig overheng i toppen.

Førstebestiger Mette Rye år 2002.

30^m↑ Høyde på veggen

Bratt klatring

Svakt overhengende klatring

Vertikal klatring

Svak klatring

Borebolter

Borebolter og naturlige sikringer

Naturlig sikring

12^{ruter} Antall ruter

4+ 7- Svakt overhengende klatring

☀ kl. 12 Tidspunkt for når solen kommer

5 min. Anmars

Ly for regn

Vannsig eller fuktighet

Standplass

Snufeste

Rutenivå.....

Navn..... **Grad**.....

Lengde oppgitt i antall meter og eventuelt antall taulengder. På lengre ruter bør man også opplyse om hvor lang tid man kan regne med på å klatre ruten.

Hvordan er ruten sikret (borebolter, Mix eller naturlig sikret)

Antall og type bolter på boreboltede ruter

Detaljer om sikringsmulighetene på nat. sikrede ruter

Antall og om nødvendig plassering av borebolter på mix ruter.

Retur/Snufeste

Typen snufeste på ruten

Beskrivelse (om nødvendig med kart) av retur og hvor lang tid returen tar.

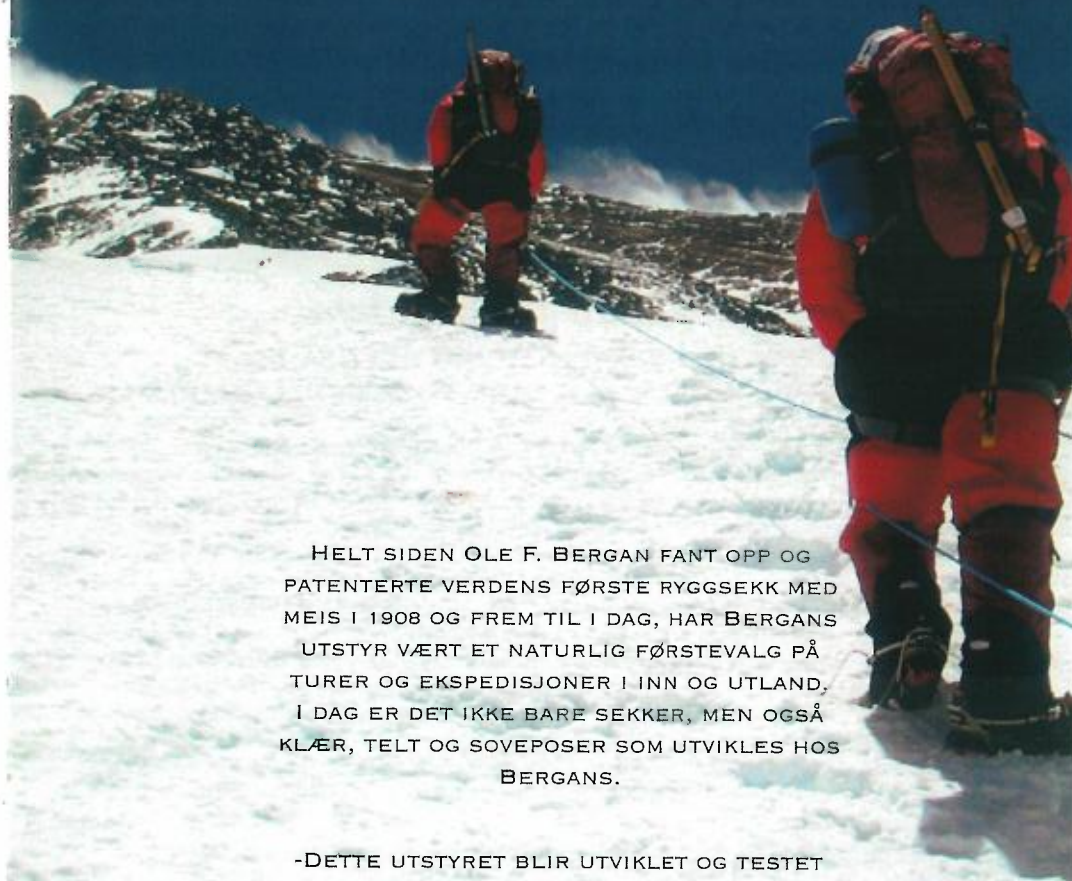
Annen sentral informasjon om ruten

Advarsler om faremomenter (lang rute, stort taudrag, dårlig sikret, dårlige bolter, osv.)

Førstebestiger og dato/år ruten ble gått første gang

Bergans

OF NORWAY

HELT SIDEN OLE F. BERGAN FANT OPP OG PATENTERTE VERDENS FØRSTE RYGGSEKK MED MEIS I 1908 OG FREM TIL I DAG, HAR BERGANS UTSTYR VÆRT ET NATURLIG FØRSTEVALG PÅ TURER OG EKSPEDISJONER I INN OG UTLAND. I DAG ER DET IKKE BARE SEKKER, MEN OGSÅ KLÆR, TELT OG SOVEPOSER SOM UTVIKLES HOS BERGANS.

-DETTE UTSTYRET BLIR UTVIKLET OG TESTET UNDER EKSTREME FORHOLD SLIK AT DET HOLDER MÅL FOR DEG OG MEG.

For lengre ruter i fjellet bør det lages en mer detaljert skisse, en topo, som viser viktige formasjoner, standplasser osv. Her er det spesielt viktig at man klarer å identifisere starten av ruten eller innsteget. Derfor er det ofte greit å legge vekt på å tegne inn spesielle kjennetegn ved innsteget, så som varde, et tre eller plassering i forhold til formasjoner i fjellet. Videre bør anbefalte returer markeres tydelig.

Eksempel på lengre rute i fjellet:

Mosedotten, 4+

400 m, 10 taulengder, ca. 7 timer klatring.

Følger tydelig rissformasjon i starten. Rundt hjørnet og inn i stort dieder.

De neste 8 taulengdene følger diederet.

Lett sva på toppen. Førstebestiger:

4.3 Veien frem til ferdig fører

Føreren bør ha et praktisk format som gjør den enkel å ha med på klippen og/eller opp i lengre ruter. Valg av innbindingstype og papirkvalitet og tykkelse er avgjørende for gi føreren tilstrekkelig slitestyrke. En tommelfingerregel er at omslaget bør være på rundt 300 grams papir og enkeltsidene rundt 150 grams. I tillegg bør omslaget og helst alle sider plastlamineres (kalles gjerne PP-foliering på fagspråket).

Innbindingen bør være solid. Vi anbefaler stifting eller spiralinnbinding. Her finnes det mange alternativer, men generelt vil de billigste alternativene ikke tåle lengre tids bruk.

5. Vurdere juridisk sikring av klatrefeltet

5.1 Fortell NKF og kommunen om det nye feltet

Klatreforbundet ønsker å samle data om lokalisering av klatrefelt for å danne en nasjonal oversikt i en database. Dette skal være en tjeneste til klatrere fra inn- og utland og som et ledd i vårt arbeid med å sikre våre adkomstrettigheter. En slik database vil ikke kunne erstatte klatreførere. Det skal være et sted der en kan starte søket når en ønsker informasjon om og oversikt over hvor klatrefeltene i Norge ligger. I tillegg skal det inneholde en del basisinformasjon blant annet knyttet til evt. adkomstproblemer. Vi setter derfor pris på at det nye feltet blir loggført på nettdatabasen "hvor kan jeg klatre?" (www.klatring.no). Her ligger det en åpen nettside for registrering av bl.a. nye felt. Kommunen vil kunne registrere aktiviteten i sine planer og gi området en juridisk definisjon som anlegg eller friluftsområde. De fleste kommuner har en kommunedelplan for friluftsliv og idrett. Dette arbeidet koordineres med kommunens økonomiplan og har gjerne samme fireårige tidshorisont. Klatrefeltet kan registreres

som idrettsanlegg eller nærmiljøanlegg eller et viktig friluftsliv- eller friområde i kommuneplanens arealdel. Denne juridiske planstatus er viktig av følgende grunner:

1. Det har betydning for hvilke inngrep kommunen kan tillate i området.

2. Det kan virke inn på hvilke "pott" en kan søke midler fra.

Klatreforbundet ønsker å synliggjøre og styrke klatreklubbenes interesser i den kommunale plan- og byggesaksbehandling. Vi ønsker at våre medlemsklubber skal gis samme mulighet til medvirkning i fysisk planlegging som andre idretter i egen kommune, og at klatring som idrett og rekreasjon skal møte den samme forståelse som andre idretter hos de som tar avgjørelser og planlegger våre fysiske omgivelser. For å få dette til, er det en forutsetning at klatrefeltene legges inn i kommuneplanen (arealdelen eller planen for idrett og friluftsliv).

For at det skal kunne søkes om spillemidler, må anlegget være med i en kommunal plan for idrett og fysisk aktivitet.

Er området registrert i kommuneplanen, er det en del av kommunens "huskeliste" når den planlegger. Planleggerne kan ikke lenger si at de ikke visste om aktiviteten når de regulerer området til utbygging. Kommunen kan selvsagt ta uheldige avgjørelser likevel, men vil i det minste være klar over aktiviteten i planprosessen og ikke først når avgjørelsene er tatt og det blir skrevet om det i avisa.

Viktig: Ta kontakt med teknisk/plan avdelingen i kommunen for å klargjøre områdets planstatus, evt. for å foreslå planstatus. Ved å registrere aktiviteten blir den inkludert i det informasjonsgrunnlag kommunen arbeider med i sin planprosess. For å få klatrefeltet inn i kommunedelplanen for idrett og fysisk aktivitet tas det kontakt med kulturavdelinga i kommunen.

5.2 Planstatus

Dersom man ønsker å juridisk sikre de klatre- og friluftsområdene som er viktige for klatrere, er det mulig gjennom kommuneplanens arealdel. En registrering i kommunedelplan for idrett og friluftsliv alene gir ingen juridisk sikring da denne ikke er juridisk bindende.

Kommuneplanens arealdel er juridisk bindende i planperioden, dvs. for fire år av gangen. Det betyr at området kan omreguleres i forbindelse med en ny planperiode. Hvis det skal gjøres endringer utenom dette stilles strenge krav til saksbehandling gjennom informasjon og høringsrunder. Det kan da innvilges dispensasjoner fra planen. Det er derfor viktig å sette seg på en høringsliste slik at en blir kontaktet ved planer om omdisponering av arealet.

Når vi foreslår for kommunen hvilken planstatus området bør få, er det i stor grad opp til oss å velge hva som vil være mest hensiktsmessig. Betegnelser som blir brukt i ulike plansammenhenger er:

1. Friluftsområde: I kommuneplanen er dette avmerket på kartet som landbruks-, natur, og friluftsområder (LNF – område).

2. Friområde: Betyr at området er båndlagt. Det er enten i kommunal eller fylkeskommunal eie, eller interkommunalt gjennom friluftsrådet. Dette er gjerne mer tilrettelagte områder.

3. Nærmiljøanlegg: En definisjon som er knyttet til en bestemt pott av spillemidlene i forbindelse med utendørsanlegg (klatrevegg, klatrefelt, klatrefører).

4. Idrettsanlegg: En definisjon som er knyttet til de ordinære spillemidlene som gjerne benyttes i forbindelse med innendørs anlegg, men har også vært brukt på klatreførere.

Friluftsliv- og friområder blir gjerne brukt som fellesbetegnelser på grønne områder som er tilgjengelige for allmennhetens frie ferdsel. Kort fortalt innebærer friluftslivsområde/LNF- område en moderat sikring mht adkomst og krever ikke at en har spesielle avtaler med grunneier. Friområde betyr en svært sterk sikring av området dersom en har eieren, dvs. kommune eller fylkeskommune, på sitt parti. De to siste definisjonene er knyttet til spillemiddelsøknader som krever at en må ha en grunneieravtale på 10-20 år. Grunneieravtalen vil gi en juridisk sikring i denne perioden. På den annen side kan det være vanskelig å få grunneier til å inngå så langsiktige avtaler (som også bør innbefatte sti og parkering). Hittil har kravet om grunneieravtale vært praktisert mindre strengt for tilskudd til klatreførere.

Friluftslivsområder er ofte store, uregulerte områder i privat eie som omfattes av allemannsretten. Disse stedene brukes til turliv, jakt, fiske, trim og trening. I kom-

muneplanens arealdel er friluftsområdene vist som landbruks-, natur-, og friluftsområder (LNF – område) og er slik sikret for fire år av gangen (med de nevnte forbehold om dispensasjoner). LNF er en fellesbetegnelse. At klatrefeltet ligger i et LNF-område betyr at det ikke kan bygges større anlegg der eller etableres annen yrkesaktivitet enn jordbruk uten gjennom spesielle dispensasjoner. Det er mulig å ytterligere sikre viktige friluftsområder juridisk ved å utarbeide en reguleringsplan og med denne avsette et spesialområde for friluftsliv (jfr. Plan og bygningslovens § 25, nr. 6). Det er viktig å være klar over at kommunen ofte ikke har ressurser til å hjelpe til med å lage en slik reguleringsplan, men at det er en mulighet for selv å utarbeide og fremme en privat reguleringsplan. NKf vil sammen med FRIFO arbeide for å lage klatrefelt som en egen definisjon på et slikt spesialområde.

Friområder dekker avgrensede områder med spesiell tilrettelegging og opparbeiding for allmennhetens uhindrede rekreasjon og opphold. Disse områdene er ervervet, opparbeidet og vedlikeholdt av kommunen eller fylkeskommunen. Dette kan være lysløyper, turveier, lekeplasser, nærmiljøanlegg og badeplasser. Områdene kan også være inngrepsfrie naturområder beliggende i et nærmiljø, for eksempel koller, klipper, sletter og bakker. I reguleringsplansammenheng er et friområde en egen kategori (jfr. Pbl § 25, nr 4). Hvis området erverves av kommunen til klare formål, er vel dette den sterkeste type sikring en kan få mht adkomst. Dersom området er ervervet av kommunen av andre årsaker kan en fremdeles få problemer dersom kommunen ser interessekonflikter mellom klatring og annen aktivitet.

Nærmiljøanlegg benyttes kun i forbindelse med tiltak utendørs. Det er anlegg eller områder tilrettelagt for egenorganisert fysisk aktivitet. Områdene skal være allment tilgjengelige og nær nok til bo-områder at de er egnet til daglige trenings- og mosjonsformål. Mange klatrefelt kan defineres som nærmiljøanlegg. Klatreførere kan også defineres som nærmiljøanlegg. Dette krever en bruksavtale med grunneier over 10-20 år avhengig av hvilken ordning en søker på (se kap. 4).

Ordinært idrettsanlegg er de tilskuddsberettigede anlegg for konkurranser og treningsvirksomhet for idrettsorganisasjoner. Klatreførere og mer opparbeidede, boltede felt som trenger jevnlig tilsyn og vedlikehold kan komme inn under denne definisjonen. Disse anleggene krever bruksavtale med grunneier over 20 år for å få tilskudd.

Anlegg kontra friluftsområder

For å kunne defineres som "anlegg", kreves det at området skal bli betydelig tilrettelagt og krever tilsyn/vedlikehold, for eksempel pusset og boltet opp. Definisjonen går på "parkmessig opparbeiding". Det bør være kommunalt eid eller eid av Friluftsrådet, evt. ha en bruksavtale over 10 eller 20 år, som er kravet ved tildeling av tippemidler avhengig av størrelse på tildelingen. Rettigheter knyttet til parkering, måking, toalett, avfallshåndtering og driftsrutiner fra kommunen må avtales spesielt.

klatrefelt uten tilrettelegging. Hvis området er definert som LNF-område (landbruk, natur- og friluftsområde), kan ikke kommunen tillate omfattende utbygging av f.eks et steinbrudd uten å omregulere området eller gi dispensasjon. Hvis man ikke tenker å søke midler til etablering av klatrefeltet kan det være greit å få området definert som et LNF område dersom det ikke allerede er det. Det gir en viss sikring av området. Dersom man klarer å få klatrefeltet definert inn i et friområde, blir feltet godt sikret for fremtiden.

Erverv av friluftsområder

Allemannsretten gir folk rett til å ferdes hensynsfullt i utmarka, men den gir ikke rett til merking eller andre tilretteleggingstiltak uten samtykke fra grunneieren. Der man

TOP
30

top fiber

klatrevegger
faste installasjoner inne og ute
mobile vegger

klatregrep
seit, lørveit, hangboards

klatreutstyr
tau, seiler, sko, sikringsutstyr

www.top30norge.no

ønsker tilretteleggingstiltak, der allmennhetens friluftsb bruk overstiger rettighetene hjemlet i friluftsløven eller for områder med særlig store friluftskvaliteter, er det ønskelig at det offentlige erverver arealet eller inngår servituttavtale (evigvarende bruksavtale) med grunneieren.

Retten til å bli eier av et område skjer enten ved frivillig avtale, ved ekspropriasjon eller ved konsesjonsvilkår.

Staten ved Direktoratet for naturforvaltning bevilger hvert år midler til båndlegging/sikring av friluftsområder. Sikring av verdifulle friluftsområder skjer gjennom erverv eller ved avtale om varig bruksrett (servituttavtale). En kan søke Fylkesmannen om sikring av området:

Sikring av friluftsområder

Hvem kan søke: Frivillige organisasjoner og lag via kommune/friluftsråd.

Søknadsskjema: Eget skjema (fra fylkesmannens miljøvernnavdelingen eller kommunen).

Nødvendige data: Tiltak, budsjett, finansieringskilder, tempoplan, ev. kart, ev. grunneieravtaler.

Søknadsfrist: Kommunen har frist 15. januar for å søke til fylkesmannens miljøvernnavdeling

Søknad sendes: Den kommunen området er i.

Generelt: Se rundskriv fra Miljøverndepartementet (fåes hos miljøvernnavdelingen eller kommunen).

Her prioriteres områder som er prioritert lokalt, som brukes mye, som er tettstedsnære og som kommer mange til gode. I tillegg til arbeid med sikring kan kommuner og friluftsråd søke om midler til drift og skjøtsel av områder som er sikret (frivillige org. kan da ha ansvar for daglig drift).

6. Om midler til tiltak utendørs

Norges idrettsforbund (NIF) har utarbeidet en veileder for alle mulige typer støttordninger og fond som klubber kan søke på. Denne skal oppdateres jevnlig og finnes på www.idrett.no under anlegg og kalles "Idrettens gullgruve". Frifo har også laget en oversikt over midler knyttet til friluftsliv som finnes på <http://www.frifo.no> under *Tilskuddsmidler*.

Vi vil beskrive nærmere hva som kan være aktuelt i forbindelse med etablering og drift av klatrefelt og utvikling av klatreførere. Det kan ofte lønne seg å ta en telefon til de ansvarlige for å ikke bruke unødig lang tid, samt bli lagt merke til. Trekk frem det positive i denne aktiviteten som tiltrekker seg ungdom som gjerne ikke fanges opp av den mer organiserte idretten og som kan glede folk i alle aldre og på ulike funksjonsnivå.

Noen begreper

Den enkelte kommune kan i sitt kommuneplanarbeid bruke flere begreper og definisjoner. Vi har hentet følgende kjente begrepsforklaringer fra Kulturdepartementet og Miljøverndepartementet:

Idrett: aktivitet i form av konkurranse, eller trening i den organiserte idretten.

Fysisk aktivitet: egenorganisert trenings- eller mosjonsaktivitet, også friluftsliv og lek.

Friluftsliv: opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på naturopplevelser og miljøforandring.

Tabell 4.1 (neste side) illustrerer hvor en kan søke om ulike støtteordninger, der vi skiller mellom anlegg/spillemidler og friluftsområder/friluftsmidler. Hva som er mest hensiktsmessig definisjon av området avhenger av hvor mye tilrettelegging man ønsker å søke midler om.

	Kommune	Fylkeskommunen	Fylkesmannen	DNT
Spillemidler - nærmiljøanlegg - idrettsanlegg	- ordinære spillemidler - ordinær ordning for tiltak utendørs	- forenklet ordning for tiltak utendørs		- anlegg for friluftsliv i fjellet
Friluftsmidler - LNF-område - friområde - friluftsområde	- driftsmidler		- områdetiltak - stimulering og motivering for friluftsliv - kulturlandskapsmidler	
Annet	- diverse kommunale fond		- midler til sikring av område	

Tabell 4.1

Klatreforbundet har ikke egne støtteordninger for etablering av klatrefelt, men vil til enhver tid fremforhandle gode avtaler mht bolter. Informasjon om dette vil ligge på våre nettsider: www.klatring.no

6.1 Midler til utvikling av klatrefelt

Etablering av selve feltet

Som vist i tabellen er det flere muligheter.

Spillemidler: Det bør være muligheter både innenfor midler til nærmiljøtiltak og idrettsanlegg. Skriver en opp alle dugnadstimene, så blir dette et omfattende prosjekt. Jo større summer en søker om, jo mer byråkrati kreves. Forenklete spillemidler til nærmiljøtiltak er minst byråkratisk. I kapittel 4.3 står det nærmere forklart om de ulike muligheter. I tillegg kan en gjennom NKF søke om utstyrsmidler (følg med på våre nettsider) dersom en vil lage lette ruter. Denne potten er forbeholdt å øke aktivitet blant barn og unge.

Kommune: De ulike kommuner har kraftfond, ølfond, og så videre. Ofte er søknadsprosedyrene enkle, det er bare å sette opp en kostnadsramme, argumentere for saken, søke og se om en blir prioritert. Kommunene kan ha ulike ordninger for tilskudd og det er ofte nødvendig å ta kontakt med flere etater for å få full oversikt. Aktuelle tilskuddsordninger kan finnes i kulturetat, skoleetat, barnehageetat, parketat, næringsetat, m.m.

DNT styrer en pott av spillemidlene kalt "Anlegg for friluftsliv i fjellet". Ta kontakt med det lokale turlaget.

Etablering av avkjørsel og parkeringsplasser

Ved henvendelse til Statens vegvesen, helst via kommunens idrettskonsulent, kan en få hjelp til dette. Det gjelder særlig hvis det har med trafiksikkerhet å gjøre. Dersom området er blitt en del av kommuneplanen, står man sterkere.

Etablering og drift av toalett

Her kan man søke spillemidler, enten ordinære eller nærmiljøtiltak, se spillemidler. Dersom området er blitt en del av kommuneplanen står man sterkere mht til å få hjelp av kommunen til drift.

Etablering av stier, gjerdeklyver, port, klopp og skilting

Ved å samarbeide med grunneier kan en få midler til slike tiltak. Det er imidlertid grunneier som må søke fylkesmannen om dette som et områdeiltak, og søknaden skal gå via landbruksavdelinga i kommunen. Dette kalles områdeiltak eller kulturlandskapsmidler.

Områdeiltak

Hvem kan søke: Frivillige organisasjoner og lag, grunneiere, kommune.

Søknadsskjema: Eget skjema (fra fylkesmannens landbruksavdeling).

Nødvendige data: Mål, tiltak, budsjett og finansieringskilder.

Søknadsfrist: Behandles fortløpende.

Søknad sendes: Kommunen videresender til fylkesmannens landbruksavdeling.

Generelt: Det finnes egen veileder (fås hos fylkesmannens landbruksavdeling) Se også internett under landbruksdepartementet: <http://odin.dep.no/ld> under regelverk og rundskriv M4-2000. Lokal mobilisering og planlegging knyttet til kulturlandskap og miljø/forurensing fra landbruket. Trivselsfremmende tiltak.

Kulturlandskapsmidler

Hvem kan søke: Søker må fylle kriterier etter forskrift for produksjonstillegg i jordbruket eller ha avtale med en gårdbruker/grunneier som tilfredstiller dette (organisasjon, skole, kommune).

Søknadsskjema: Eget skjema (fra fylkesmannens landbruksavdeling eller kommunen).

Nødvendige data: Tiltak, budsjett og finansieringskilder.

Søknadsfrist: Normalt 15. februar og deretter fortløpende.

Søknad sendes: Landbruksforvaltningen i kommunen som etter uttalelse sender søknaden til Fylkesmannens landbruksavdeling.

Generelt: Det finnes egne retningslinjer (fåes hos fylkesmannens landbruksavdeling eller på internett: <http://odin.dep.no/ld>) Det gis støtte til tiltak som bevarer/fremmer biologisk mangfold innenfor drift/driftsform, skjøtsel av gammel kulturmark/utmark og restaurering av verneverdige bygninger. I tillegg gis det støtte til tiltak som fremmer tilgjengelighet, opplevelseskvalitet og landskapsbilde i eller i tilknytning til jordbrukslandskapet, kulturminner og kulturmiljø.

6.2 Midler til utvikling av klatrefører

Her kan en få spillemidler gjennom spillemidler for nærmiljøanlegg, enten på ordinær søknad der potten er størst, eller gjennom forenklet ordning som er relativt ubyråkratisk og der en får raskt svar. Se kap. 4.3 under Spillemidler nærmiljøanlegg. Fylkesmannen har også midler som skal stimulere til friluftsliv:

Stimulering og motivering for friluftsliv

Hvem kan søke: Frivillige organisasjoner og lag.

Søknadsskjema: Eget skjema (fra fylkesmannens miljøvernnavdeling eller kommunen).

Nødvendige data: Mål, tiltak, budsjett, finansieringskilder, tempoplan. Søknadsfrist: 15. desember til kommunen (noen kommuner har annen frist, undersøk selv). Kommunen har søknadsfrist 15. januar til fylkesmannens miljøvernnavdeling eller fylkeskommunen.

Søknad sendes: Den kommunen aktivitetene foregår i.

Generelt: Se rundskriv fra Miljøverndepartementet (fås hos miljøvernnavdelingen eller kommunen). Det gis tilskudd til stimuleringstiltak (særlig hvis de er rettet mot nye målgrupper), aktivitetstilbud, tiltak rettet mot barn/unge, samarbeidstiltak og tiltak (aktiviteter) med plan for oppfølging. Mange steder samarbeider fylkesmannen og fylkeskommunen om fordeling av disse midlene.

6.3 Nærmere om spillemidler

Kultur- og kirke departementet fordeler hvert år tilskudd av spillemidlene til anlegg for idrett og fysisk aktivitet i kommunene, og beløpsgrensene justeres også jevnlig. Vi anbefaler derfor at en oppsøker KKD's hjemmesider for den mest oppdaterte informasjon: http://odin.dep.no/kkd/norsk/idrett/spillemidler_idrettsanlegg/index-b-n-a.html

Her vil vi beskrive ordningen i grove trekk. Spillemidlene utgjør de største midlene tilgjengelig for idrett og friluftsliv til investeringer i anlegg. En hovedregel er at anlegget må være med i en kommunal plan for idrett og fysisk aktivitet. Kultur- og kirke departementet har 3 klassifiseringer av anlegg som er interessante for spillemidler til utendørsanlegg:

1. Nærmiljøanlegg (ordinær og forenklet ordning)**2. Anlegg for friluftsliv i fjellet****3. Ordinære anlegg****Et interessant skille mellom disse kan være krav til grunneieravtaler:**

Forenklete nærmiljøtiltak krever grunneieravtaler som går over 10 år, men ved søknad til klatrefører vil det ofte ikke kreves grunneieravtaler i det hele tatt her.

Ordinære nærmiljøtiltak: 20 års grunneieravtaler

Ordinære spillemidler: 40 års grunneieravtaler

Ordinær ordning for nærmiljøanlegg:

Midler til nærmiljøanlegg er forbeholdt utendørs anlegg. Det er anlegg eller områder tilrettelagt for egenorganisert fysisk aktivitet. Områdene skal være fritt og allment tilgjengelig og være nær nok til bo-områder til at den er egnet til daglig trenings- og mosjonsformål. Mange klatrefelt kan defineres som et nærmiljøanlegg, og vi regner denne potten som mest aktuell for tilrettelegging/utvikling knyttet til klatrefelt eller buldrefelt og førere. I søknadsprosedyren skiller en mellom nærmiljøanlegg og forenklet ordning for mindre kostnadskrevenne nærmiljøanlegg.

Ordinære nærmiljøanlegg: Beløpene justeres jevnlig. For 2005 gjelder:

- **Gis støtte inntil 50%** av godkjent kostnad.
- **begrenset oppad til kr 400 000,-** (200 000,- i støtte).
- **Nedre godkjente kostnadsramme er 80 000,-.**
- **En kan søke om spillemidler opp til tre omganger** (tre byggetrinn). Maksimalt tilskuddsbeløp til et enkelt anleggssted vil altså være kr 600 000 (godkjent kostnad kr 1 200 000).

Publikasjonen **Forskrifter og bestemmelser om stønad av spillemidlene til anlegg og friluftsliv** fås av Kulturdepartementet eller kan lastes ned fra nettstedet fra kulturdepartementets sider: <http://odin.dep.no/kkd> under «idrett» og «spillemidler og idrettsanlegg»

I spillemiddel-fordelingen står det at et nærmiljøanlegg ikke skal utformes for å dekke behov for anlegg til organisert idrettslig aktivitet, eller ordinær konkurranse-idrett.

Forenklet ordning for midler til nærmiljøtiltak

Hvem kan søke: Frivillige organisasjoner, lag, velforeninger, nærmiljøorganisasjoner og kommuner.

Søknadsskjema: Eget søknadsskjema (fra fylkeskommunen).

Nødvendige data: Tiltak, budsjett, tempoplan.

Søknadsfrist: Fortløpende.

Søknad sendes Fylkeskommunen.

Tilskuddsberettigede utendørs klatreanlegg er:

Klatrevegg (utendørs).

Klatrevegg/buldrevegg.

Forhåndsgodkjenning av planer: Kulturdepartementet.

Klatreførere

Forhåndsgodkjenning av planer: Kulturdepartementet

Som del av kostnadene kan en sette opp dugnadsinnsats med en timepris lik profesjonelt utført arbeid. Arbeidet må kostnadsberegnes ved f.eks. innhenting av anbud fra kommune eller firma (entreprenør, snekker e.l.). Dersom man ønsker å gjøre arbeidet på egen hånd, vil dugnadsverdien være lik anbudet, men med fratrukket for moms.

Søknaden skal leveres på komplett utfylt søknadsskjema for nærmiljøanlegg V-0081.

Følgende vedlegg skal følge søknaden:

Prosjektplan med tegninger og beskrivelse i tråd med retningslinjene. Tegninger og beskrivelse skal inneholde omtale av anlegget/området som helhet, også ikke-tilskuddsberettigede elementer og kostnader.

Plan for drift av anlegget

Behovsvurdering

Dokumentasjon for finansiering

Kopi av tinglyst skjøte/leieavtale (20 år).

Kommunen skal fylle ut søknadsskjemaets side 4. Kommunen saksbehandler og prioriterer alle søknadene for oversendelse til fylkeskommunen innen 15. januar. Kommunen må ta med nærmiljøanlegg med en kostnadsramme over kr 80 000, inn i den årlige rulleringen av kommunal plan for idrett og fysisk aktivitet før det kan tildeles midler til tiltaket. Det kan være et koordineringsproblem at klatreførere krysser fylkes- eller kommunegrensene. Klatreforbundet arbeider med å forenkle denne prosessen.

Generelt: Egne retningslinjer fås hos fylkeskommunen. Fysisk aktivitet skal være i fokus og ordningen gir tilskudd til mindre kostnadskrevenne nærmiljøanlegg (kostnadsramme under kr. 80 000,- og maks tilskudd i 2005 er 50% av godkjent kostnad).

Dette er en ordning som det stilles mindre strenge krav til. En trenger ikke være med i den kommunale planen for å få tildelt midler. Nedre grense for kostnadsanslag er kr 20 000. Også her kan dugnad settes til anslått kostnad ved kjøp av tjenesten. Her er prosessen enklere og raskere. Kravet til leieavtale er kun 10 år. Det kan søkes gjennom hele året. Behandlingstid: ca. 5 uker. Det settes også korte frister for gjennomføring av de enkelte anlegg. Fristen, som fastsettes av fylkeskommunen, vil variere fra 1-9 måneder.

Søknaden sendes til fylkeskommunen via kommunen (den prioriteres ikke av kommunen). Søker fyller ut søknads- og regnskapsskjema (V-0902) – husk å ta kopi! Kommunen fyller ut geodata, underskriver og videresender søknad til fylkeskommunen. Dersom søker får positiv tilbakemelding fra fylkeskommunen, føres regnskapet på kopi av søknadsskjema. Midlene utbetales etter at revidert regnskap er mottatt i fylkeskommunen. Kommunen har ansvar for å registrere anlegget i sine databaser når det er ferdig. For øvrig er det ikke et krav om at mindre kostnadskrevenne nærmiljøanlegg skal tas inn i kommunal plan for anlegg og områder for idrett og fysisk aktivitet. Anleggseier og kommune plikter å orientere departementet dersom anlegget blir stengt eller driften er truet.

Merk.

Det er et grunnleggende prinsipp at tilskudd i form av spillemidler ikke skal danne grunnlag for fortjenestebaserte eierformer eller omdannes til fortjeneste for private eiere.

Forpliktelser ved tildeling:

Holde anlegget i teknisk stand, samt påse at de sikkerhetsforskrifter som gjelder for vedkommende anlegg etterleves.

Melde fra dersom anlegget blir stengt eller driften truet

Alle veiledere og søknadsskjema som vi henviser til kan finnes på Kultur- og kirke- departementets nettsider på Odin: www.dep.no/kkd/norsk/idrett under spillemidler og idrettsanlegg .

Ordinært idrettsanlegg

Dette er de tilskuddsberettigede anlegg nært knyttet til konkurranse og treningsvirksomhet for idrettsorganisasjoner. De tekniske krav til mål og utforming av anleggene tar utgangspunkt i konkurransereglene til det enkelte særforbund.

Her snakker vi om større og mer kostnadskrevenne anlegg. En må da tåle mer byråkрати for å oppnå tildeling. Når det gjelder utendørs anlegg, bør en argumentere for at dette er treningsvirksomhet. Her må en sette seg godt inn i forskriftene for å nå frem, men vi kan være behjelpelige. Blant annet er det viktig å være oppmerksom på krav til regnskap, vedlikehold og drift.

Hovedregel for beregning av tilskudd er 1/3 av godkjent kostnad for anlegget opp til en øvre grense på 700 000 kroner (for 2005). Nedre grense for godkjent kostnad ved beregning av tilskudd er for tiden 150 000 kroner. Tilskuddsberettigede utendørs klatreanlegg under ordinære spillemidler kategori "anlegg for friluftsliv"

Klatreruter i fjellvegger:

Klatreførere: Tilskudd 1/3 inntil 700 000

Sikring av klatreruter (sikringsbolter etc.): Tilskudd 1/3 inntil 700 000

Det kan også gis støtte til sanitæranlegg (toalett/dusj) knyttet til et utendørs aktivitetsanlegg. En kan søke om tilskudd inntil 1/3 av den samlede kostnaden (inkl. dugnad), der tilskuddet maks kan bli 700 000 (i hht. retningslinjene i 2005). Det er andre beløp knyttet til innendørs klatreanlegg.

Det er en forutsetning for innvilgelse av tilskudd at anlegget står i en kommunalt vedtatt plan for idrett og fysisk aktivitet. Via det lokale idrettsrådet må en melde inn sine prosjektplaner i forbindelse med at kommunen ruller disse planene.

Søknad om tilskudd til idrettsanlegg fremmes gjennom / av kommunene på eget skjema som fås ved henvendelse til fylkeskommunene, idrettskretsene eller på KKD's nettside www.dep.no/kkd/norsk/idrett.

Norges klatreforbund er Kulturdepartementets høringsinstans når det gjelder denne type søknader.

Anlegg for friluftsliv i fjellet

Gjennom denne tilskuddsordningen kan det søkes om spillemidler til hytter som ligger i tilknytning til rutenett hvor allmennheten ferdes og til opparbeiding av stier og løyper. Foreninger tilknyttet Den Norske Turistforening (DNT) eller foreninger med tilsvarende formål som DNT kan søke. Det er Kultur- og kirkedepartementet som står for detaljfordelingen etter innstilling fra DNT. Direktoratet for naturforvaltning (DN) uttaler seg om søknadene. Ordningen er mer myntet på anlegg for flere dagers opphold i fjellet. Anlegg knyttet til dagsturer / dagsbesøk, hører hjemme under nærmiljøanlegg. For klatrenorge er denne ordningen derfor aktuell for søknad om midler til rehabilitering eller bygging av klubbhytter i fjellet, eksempelvis for å lette tilgang til klatrefelt. For hytter kan en oppnå 1/3 av totalt 1,5 mill. kr; for sikringshytter og løypetiltak inntil 50% av godkjent kostnad.

Ved søknad om tilskudd til anlegg for friluftsliv i fjellet: Søkerhefte V-0829 B

Søknad om tilskudd til anlegg for friluftsliv i fjellet: Søknadsskjema V-0892 B (i pdf-format) Disse finnes på de tidligere omtalte nettsidene til Kultur- og kirkedepartementet.

Søknadsprosedyre:

1. november: Forhåndsmelding.

Årskiftet: DNT søker om rammetilskudd.

1. februar: Frist for søknad.

Mars/april: Rammetilskudd fastsettes av Regjeringen.

Innstilling: i DNTs landsstyre.

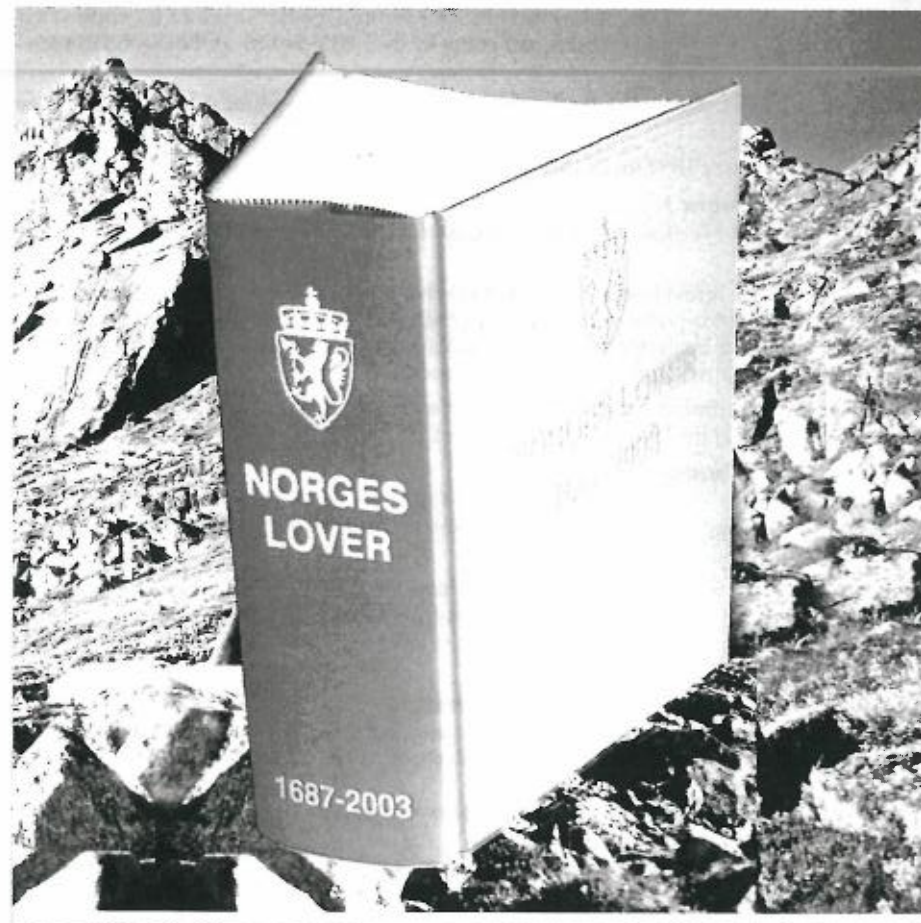
April/mai: Frist for søknad fra DNT.

15. mai: Frist for uttalelse fra DNT.

1. juni: Fordeling av Kulturdepartementet. Brev til foreningene.

Hva er idrettsrådet?

Det er viktig å være klar over at idrettsrådet er lovfestet i Norges idrettsforbunds lovverk som idrettens høyeste myndighet i kommunen. Dette er de lokale idrettslagenes fellesorgan og skal samordne, prioritere, fremme og følge opp lagenes interesser og behov overfor kommunen. Mht de større beløp som er knyttet til spillemidlene har de stor makt til å prioritere de ulike spillemiddelsøknadene overfor kommunen. Det kan være en ide å delta på årsmøtene.

7. Lovverk Lov om friluftslivet

LOV 1957-06-28 nr 16 Jfr. tidligere lov 25 juni 1937 nr. 16, midl. lov 4 juni 1954 nr. 3, lov 10 des. 1971 nr. 103 (strandområder).

Kapitel I. Om ferdsel m.v.

§ 1. (Lovens formål): Formålet med denne loven er å verne friluftslivets naturgrunnlag og sikre allmennhetens rett til ferdsel, opphold m.v. i naturen, slik at muligheten til å utøve friluftsliv som en helsefremmende, trivselskapende og miljøvennlig fritidsaktivitet bevares og fremmes. Tilføyd ved lov 21 juni 1996 nr. 37.

§ 1a. (Hva som forstås med innmark og utmark.)

Som innmark eller like med innmark reknes i denne lov gårds plass, hustomt, dyrket mark, engslått, kulturbeite og skogsplantefelt samt liknende område hvor allmennhetens ferdsel vil være til utilbørlig fortrengsel for eier eller bruker. Udyrket, mindre grunnstykker som ligger i dyrket mark eller engslått eller er gjerdet inn sammen med

slikt område, reknes også like med innmark. Det samme gjelder område for industrielt eller annet særlig øyemed hvor allmennhetens ferdsel vil være til utilbørlig fortrenghet for eier, bruker eller andre.

Med utmark mener denne lov udyrket mark som etter foregående ledd ikke reknes like med innmark.

Endret ved lov 21 juni 1996 nr. 37 (tidligere § 1).

§ 2. (Ferdse i utmark.)

I utmark kan enhver ferdes til fots hele året, når det skjer hensynsfullt og med tilbørlig varsomhet.

Det samme gjelder ferdsel med ride- eller kløvhest, kjelke, tråsykkel eller liknende på veg eller sti i utmark og over alt i utmark på fjellet, såfremt ikke kommunen med samtykke av eieren eller brukeren har forbudt slik ferdsel på nærmere angitte strekninger. Kommunens vedtak må stadfestes av fylkesmannen.

Om motorferdsel i utmark gjelder også lov om motorferdsel i utmark og vassdrag.

Endret ved lover 10 juni 1977 nr. 82 nr. 2, 11 juni 1993 nr. 85, 21 juni 1996 nr. 37.

§ 3. (Ferdse i innmark.)

Eier eller bruker kan - uansett inngjerding <->1 forby ferdsel over hage, plantefelt, høst-sådd åker og gjenlegg (attlegg) også når marken er frosset eller snølagt, såfremt ferdselen er egnet til å volde nevneverdig skade.

Fylkesmannen kan for det enkelte fylke eller deler av det bestemme at det tidsrom da det etter første ledd skal være ubetinget forbudt å ferdes i innmark, settes kortere eller lengre enn fra 30. april til 14. oktober. Endret ved lover 11 juni 1993 nr. 85, 21 juni 1996 nr. 37.

§ 4. (Ferdse med motorvogn og hestekjøretøy.)

Når ikke annet er bestemt, kan eier av privat veg forby ferdsel med hestekjøretøy, motorvogn, (derunder sykkel med hjelpemotor) og parkering av motorvogn på eller langs vegen.

Ved offentlig veg er det tillatt å parkere i utmark, såfremt det ikke volder nevneverdig skade eller ulempe.

§ 5. (Opphevet ved lov 21 juni 1996 nr. 37 (i kraft 1 juli 1996).)

§ 6. (Ferdse på sjøen og i vassdrag.)

På sjøen er ferdsel med båt fri for enhver. Ferdse på islagt sjø er også fri for enhver. Om ferdsel på innsjøer og elver (åpent eller islagt vassdrag) gjelder reglene i vassdragsloven¹ og lov om motorferdsel i utmark og vassdrag. Endret ved lov 10 juni 1977 nr. 82 nr. 2. 1. Lov 15 mars 1940 nr. 3 kap. 7, se nå lov 24 nov 2000 nr. 82 § 16.

§ 7. (Landsetting og fortøynning av båt.)

Under ferdsel har enhver rett til for kortere tid å dra i land båt på strandstrekning i utmark. Det er ikke tillatt å nytte kai eller brygge uten eierens eller brukeren samtykke.

Andre fortøyningsgreier (ringer, bolter o.l.) i utmark kan ikke nyttes dersom eieren eller brukeren har forbudt det. Eieren eller brukeren kan likevel ikke motsette seg bruk av slike fortøyningsgreier for kortere tid når bruken kan foregå uten utilbørlig fortrenghet for eier eller bruker.

§ 8. (Badning.)

Enhver har rett til å bade i sjøen eller i vassdrag fra strand i utmark eller fra båt når det skjer i rimelig avstand fra bebodd hus (hytte) og uten utilbørlig fortrenghet eller ulempe for andre.

Endret ved lov 24 nov 2000 nr. 82 (i kraft 1 jan 2001 iflg. res. 24 nov 2000 nr. 1169).

§ 9. (Rasting og telting.)

Plass til rasting, solbad, overnatting eller liknende må ikke tas i innmark uten eierens eller brukeren samtykke. I utmark må plass som nevnt i foregående ledd ikke tas til utilbørlig fortrenghet eller ulempe for andre. Rasting eller telting må ikke skje når det kan medføre nevneverdig skade på ungskog, eller skogforyngelsesfelt. Telt må ikke settes opp så nær bebodd hus (hytte) at det forstyrrer beboernes fred og i hvert fall ikke nærmere enn 150 meter. Reglene om avstand fra bebyggelse gjelder likevel ikke på område som særskilt er innredet for telting.

Telting eller annet opphold er ikke tillatt i mer enn 2 døgn om gangen uten eierens eller brukeren samtykke. Samtykke til lengre opphold trengs likevel ikke på høg fjellet eller på område fjernt fra bebyggelse, medmindre det må regnes med at oppholdet kan medføre nevneverdig skade eller ulempe.

For tidsrommet umiddelbart før og under villreinjakten kan departementet på nærmere avgrenset høg fjellsområde forby eller regulere teltslåing som kan være til ulempe for villreinjakten.

Telting og ferdsel må skje på eget ansvar for skade som dyr kan påføre personer, telt og andre eiendeler.

Endret ved lover 21 juni 1985 nr. 88, 21 juni 1996 nr. 37.

§ 10. (Friluftsmøte m.v.)

Friluftsmøte, idrettsstevne (f.eks. skirenn eller orienteringsløp) og liknende sammenkomst som kan medføre nevneverdig skade eller ulempe, kan ikke holdes uten samtykke av eier eller bruker av grunn hvor avsperring foretas, samling, start eller innkomst finner sted eller hvor sammenstimling av folk for øvrig må påregnes.

Løype for skirenn, terrengløp eller liknende må legges slik at skade på skogforynging og ungskog og skade på gjerde så vidt mulig unngås.

Kapitel II.

Om ferdselsrettens utøving og innskrenkninger i ferdselsretten m.v.

§ 11. (Ferdsekultur og eierens bortvisingsrett.)

Enhver som ferdes eller oppholder seg på annen manns grunn eller på sjøen utenfor, skal opptre hensynsfullt og varsomt for ikke å volde skade eller ulempe for eier, bruker eller andre, eller påføre miljøet skade. Han plikter å se etter at han ikke etterlater seg stedet i en tilstand som kan virke skjæmmende eller føre til skade eller ulempe for noen.

Grunnens eier eller bruker har rett til å vise bort folk som opptrer hensynsløst eller ved utilbørlig atferd utsetter eiendommen eller berettigete interesser for skade eller ulempe.

Endret ved lov 21 juni 1996 nr. 37.

§ 12. (Erstatning for skade og ulempe.)

For skade og ulempe som noen volder under ferdsel eller opphold på annen manns grunn, gjelder alminnelige erstatningsregler.

§ 13. (Sjikanøse stengsler og uheimlete forbudskilt.)

Eier eller bruker av grunn må ikke ved stengsel eller på annen måte vanskeliggjøre den ferdsel som er tillatt i denne lov, med mindre det tjener hans berettigete interesser og ikke er til utilbørlig fortrenghet for almenhetens ferdsel. Uten særskilt heimel må ingen sette opp skilt eller på annen måte kunngjøre at det er forbudt å ferdes eller bade på om-

råde hvor det er adgang til det etter denne lov. Stengsel, skilt eller kunngjøring som er i strid med denne paragraf, kan kreves fjernet etter § 40. Endret ved lov 21 juni 1996 nr. 37.

§ 14. (Avgift for adgang til friluftsområde)

Ferdselsrett etter denne lov er ikke til hinder for at eier eller bruker etter løyve av kommunen kan kreve en rimelig avgift for adgangen til badestrand, teltplass eller annet opparbeidet friluftsområde, men avgiften må ikke stå i misforhold til de tiltak eier eller bruker har gjort på området til fordel for friluftsfolket. Det kan settes vilkår for slikt løyve.

Endret ved lover 8 mars 1963 nr. 1, 5 juni 1987 nr. 25, 11 juni 1993 nr. 85, 21 juni 1996 nr. 37.

§ 15. (Regulering av ferdsel på visse friluftsområde)

Til regulering av ferdselen på område hvor utfarten er stor, kan kommunen med samtykke av eieren eller brukeren fastsette atferdsregler som enhver som ferdes på området plikter å følge. Reglene skal særlig ta sikte på å opprettholde ro og orden, verne dyre- og plantelivet og fremme helseiltak og sanitære forhold. Kommunens vedtak må stadfestes av fylkesmannen. Endret ved lover 11 juni 1993 nr. 85, 21 juni 1996 nr. 37.

§ 16. (Sperring av særlig utsatt område)

Blir en eiendom i særlig grad utsatt for almenhetens ferdsel kan kommunen med samtykke av eieren eller brukeren bestemme hel eller delvis sperring av eiendommen, når ferdselen gjør nevneverdig skade på den eller er til vesentlig hinder for den bruk som eieren eller brukeren gjør eller ønsker å gjøre av den.

Sperring fastsettes for et bestemt tidsrom, ikke over 5 år om gangen. Kommunens vedtak må stadfestes av fylkesmannen. Endret ved lover 8 mars 1963 nr. 1, 11 juni 1993 nr. 85, 21 juni 1996 nr. 37.

§ 17. (Opphevet ved lov 21 juni 1996 nr. 37.)

§ 18. (Krav om innløsning av særlig utsatt område)

Eier av grunn som nevnt i § 16 kan kreve at den kommune hvor eiendommen ligger, innløser det området som i særlig grad er utsatt for almenhetens ferdsel når det ikke blir truffet vedtak om sperring, eller sperring ikke er tilstrekkelig til å beskytte området. Blir ikke saken ordnet i minnelighet, kan eieren kreve den avgjort ved skjønn etter reglene i skjønnsprossloven kapittel 2, likevel slik at kommunen skal erstatte eierens skjønnskostnader når ikke skjønnen finner å burde gjøre unntak, fordi erstatningssøkeren har avslått et rimelig forlikbud eller uten rimelig grunn har forlangt skjønn. Skjønnets avgjør om vilkårene for innløsning er til stede, innløsningens omfang og erstatningens størrelse. Endret ved lover 17 des 1982 nr. 88, 11 juni 1993 nr. 85, 21 juni 1996 nr. 37.

§ 19. (Forholdet til andre lover.)

Ferdselsretten etter denne lov gjelder med de atterhald som følger av annen lov eller av føresegner gitt i medhold av lov.

§ 20. (Uttalelse om tvilsspørsmål)

Er det tvil eller uenighet om

- a) hvorvidt et grunnstykke skal reknes som innmark eller utmark etter denne lov, eller
- b) hvilken avstand raste- eller teltplass m.v. etter § 9 skal ha fra et bebodd hus eller hvorvidt det må reknes med at rasting eller telting m.v. etter § 9 tredje ledd kan medføre nevneverdig skade eller ulempe, eller
- c) hvorvidt et stengsel, eller annen hindring, et skilt eller en kunngjøring er lovlig (jfr. § 13), kan grunneieren, brukeren, eller et interessert friluftslag kreve uttalelse herom av kommunen.

Endret ved lover 13 juni 1980 nr. 41, 11 juni 1993 nr. 85, 21 juni 1996 nr. 37.

Kapitel III.

Om friluftslivsforvaltningen. Forholdet til forvaltningsloven.

Overskriften endret ved lov 21 juni 1996 nr. 37.

§ 21. (Friluftslivsorganene)

I friluftslivsforvaltningen etter denne lov er det følgende organer:

- 1) Departementet
- 2) Direktoratet
- 3) Fylkesmannen
- 4) Fylkeskommunen
- 5) Kommunen.

Opphevet ved lov 8 juni 1990 nr. 16, tilføyd igjen ved lov 21 juni 1996 nr. 37.

§ 22. (Friluftslivsorganenes arbeidsoppgaver)

De enkelte organer etter § 21 skal utføre de oppgaver som direkte er tillagt dem etter loven, og har ellers et generelt ansvar for å fremme almenhetens friluftslivsinteresser.

Kommunen, fylkeskommunen og fylkesmannen skal arbeide for å fremme friluftslvsformål innen sitt område. Kommunen og fylkeskommunen har rett til å opptre, klage og i tilfelle reise søksmål for å ivareta almenhetens interesser i alle saker av interesse for friluftslivet. Fylkesmannen kan opptre, klage og i tilfelle på vegne av staten reise søksmål for å ivareta almenhetens interesser i alle saker av interesse for friluftslivet. Endret ved lover 8 mars 1963 nr. 1, 5 juni 1987 nr. 25, 8 juni 1990 nr. 16, 21 juni 1996 nr. 37.

§ 23. (Forskrifter)

Departementet kan gi nærmere forskrifter til utfylling og gjennomføring av loven. Endret ved lover 5 juni 1987 nr. 25, 11 juni 1993 nr. 85, 21 juni 1996 nr. 37.

§ 24. (Forholdet til forvaltningsloven, herunder om kunngjøring og klage)

Når ikke annet er bestemt, gjelder forvaltningsloven for behandling av saker etter denne lov.

For behandlingen av saker etter §§ 14, 18 første ledd, 35 første ledd og 40 første ledd gjelder reglene om enkeltvedtak i forvaltningslovens kapittel IV, V og VI. Kommunens vedtak kan påklages til fylkesmannen.

For behandlingen av saker etter §§ 2 annet ledd, 3 tredje ledd, 9 fjerde ledd, 15, 16 og 34 gjelder reglene om forskrifter i forvaltningslovens kapittel VII.

Kommunen sørger for at vedtak etter §§ 2 annet ledd, 15 og 16 straks blir kunngjort i en eller flere aviser som er alminnelig lest på stedet, og om nødvendig ved oppslag på eiendommen eller på annen måte.

Fylkesmannens vedtak etter §§ 2 annet ledd, 15 og 16 kan bringes inn for departementet av eieren eller brukeren av den grunn vedtaket gjelder, av den kommune hvor grunnen ligger, av annen kommune som er interessert i at retten til ferdsel ikke innskrenkes på denne måte, av fylkeskommunen eller av et interessert friluftslag. Opphevet ved lov 21 april 1989 nr. 17 (i kap. IV), tilføyd igjen i dette kap. ved lov 21 juni 1996 nr. 37.

Kapitel IV.

Om byggeforbud m.v. og meldeplikt for byggverk eller utparsellering.

Kapitlet opphevet ved lov 21 april 1989 nr. 17.

Kapitel V.

Om tvangsinngrep, skjønn m.v.

Endret ved lov 23 okt 1959 nr. 3.

§ 34. (Friluftsmark.)

Med Stortingets samtykke kan Kongen gjøre vedtak om at områder av statens grunn blir lagt ut til friluftsmark. Kongen gir nærmere regler om almenhetens rett i område som staten har lagt ut som friluftsmark eller på annen måte båndlagt til fordel for friluftslivet. Endret ved lov 23 okt 1959 nr. 3.

§ 35. (Inngrepsløyve for kommuner og friluftslag)

Departementet kan gi kommuner og lag som har til formål å fremme reise- og friluftsliv

- a) alminnelig eller begrenset rett til å varde og merke opp ruter i utmark, og
b) løyve til på bestemte steder å bygge klopper eller bruer og sette i verk andre tiltak for å lette ferdseien i utmark.

Retten etter første ledd bokstav a kan nyttes uten forutgående skjønn, likeså løyve etter bokstav b såfremt departementet i det enkelte tilfelle bestemmer det. Volder utøvelsen skade, kan eieren (eller brukeren) kreve avgjort ved skjønn etter skjønnsprosessloven kapittel 2 om erstatning kan kreves og i tilfelle med hvilket beløp, likevel slik at kommunen skal erstatte eierens skjønnskostnader når ikke skjønnet finner å burde gjøre unntak, fordi erstatningssøkeren har avslått et rimelig forlikstilbud eller uten rimelig grunn har forlangt skjønn. Skjønnet styres i lensmannsdistrikt av lensmannen.

Ved merking av ruter skal eieren (eller brukeren) varsles i god tid før merkingen blir satt i verk. Motsetter han seg merkingen, avgjør departementet om og i tilfelle på hvilken måte merking skal tillates.

Endret ved lover 23 okt 1959 nr. 3, 21 juni 1996 nr. 37.

§ 36. (Opphevet ved lov 21 juni 1996 nr. 37.)

§ 37. (Opphevet ved lov 23 okt 1959 nr. 3.)

§ 38. (Opphevet ved lov 21 april 1989 nr. 17.)

Kapitel VI.

Om straff og ikrafttreden m.v.

§ 39. (Straff.)

Den som forsettlig eller uaktsomt overtrer regler gitt i eller i medhold av denne lov, eller som medvirker til det, straffes med bøter for så vidt ikke forholdet rammes av strengere straffebed.

Endret ved lover 11 juni 1993 nr. 85, 21 juni 1996 nr. 37.

§ 40. (Stansing og fjerning av ulovlig byggverk m.v.)

Blir noen bygning, inngjerding eller annet arbeid påbegynt i strid med forbud eller pålegg gitt i eller i medhold av denne lov, kan kommunen kreve arbeidet stanset.

Helt eller delvis oppført byggverk, stengsel eller annen innretning, skilt eller kunngjøring som strider mot forbud eller pålegg gitt i eller i medhold av loven, kan kommunen kreve fjernet på den skyldiges kostnad.

Om nødvendig kan politiets hjelp kreves til gjennomføring av tiltak etter denne paragraf.

Endret ved lov 21 juni 1996 nr. 37.

§ 41. (Lovens ikrafttreden og oppheving av andre lover.)

Denne lov trer i kraft 1. juli 1957.

Klatring og etablering av klatrefelt

-- noen tingsrettslige spørsmål

Av Pål Jensen

1

Med klatring og etablering av klatrefelt kan mange ruter der de påvirkkes og tilrettelegges. Brodersen må ta for seg noen problemstillinger som reises i forbindelse med etableringen av klatrefelt. Rettspørsmålene kan grovdeles i to: Adgangsproblematikken, som i privatrettslig art vis å vis grunneieren, og dernest forholdet til de offentlige hovedsak plan- og bygningsloven. Nedenfor blir disse spørsmålene behandlet henholdsvis punkt 2 og 3.

2 Den rettslige adgangen til å klatre og etablere klatrefelt

Hovedregelen er at en eier eksklusivt kan råde over sin eiendom.³ Den består av en rekke ulike beføyelser som samlet utgjør eiendomsrettens innhold. sin eiendomsrett kan altså eieren utnytte eiendommen ved for eksempel å dyrke høste, oppføre bygninger og ellers bruke den på annen måte innenfor de rammer som er fastslått i lovverket. Dette er hjemlet i eiendomsrettsloven § 1-1. Eieren må ikke måtte følge av lovverket.

Bestemmelse

Om tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet - 2005

KLATRING OG ERSTATNINGSANSVAR

Pål Jensen

1 Innledning
2 Ansvaret for sikkerhet
3 Objektet for rapporteringen
3.1 Vurdering av sikkerhetsnivået
3.2 Opplysninger om sikkerhetsnivået
4 Subjektet for rapporteringen
4.1 Også organisasjoner kan handle uaktsomt
4.2 Aktsomhetskravet (culpanormen)
4.2.1 Rolleforventningen
4.2.2 Brudd på sikkerhetsnormer
4.2.3 Skadeevne og tidsmoment
5 Ansvar etter naboloven
6 Arbeidsgiveransvar
7 Produktansvar
8 Utvikling av sikkerhetsnormer og eksempler - kasuistikk

www.klatring.no
Menyvalg
- sikkerhet
- nedlastbare rapporter

www.odin.dep.no
Søk: V-0798

KOMMUNAL PLANLEGGING
for idrett og fysisk aktivitet